

תשורה

משמחת נישואין

של

שלום דוב בער ונחמה דינה

סטמבלר

יום שלישי, י"א אדר-שני

ה'תשס"ה

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואינו למזל טוב, ביום השלישי, י"א אדר-שני ה'תשס"ה, שנת הק"ג לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

התודה והברכה מובעת בזה לידידינו ומכירינו, אשר הואילו לשמוח אתנו יחדיו, ביום שמחת לבבנו, ולברך אותנו, ואת הורינו יחיו, בברכת מזל טוב, וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בשמחה ובטוב לבב נתכבד להגיש לכב' יחי' "תשורה" מיוחדת, הכוללת:

(א) התייחסות שונות מכ"ק אדמו"ר הריי"צ ומכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו אודות מדינת פולין. החתן שי' זכה לפעול תקופה ארוכה בהפצת המעיינות במדינת פולין, יחד עם עוד מבני המשפחה. בתשורה זו אנו סוקרים את יחס רבינו לפעילות הקירוב ליהדות במדינה זו, והתייחסויות נוספות בהקשר למדינת פולין, בתקופתו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע.

(ב) פעילות הפצת התורה והמעיינות הנעשית עתה על ידי השלוחים בפולין הנה רבה ועניפה, ותחילתה לפני כחמש שנים. לפני תחילת הפעילות הקבועה נסעו תלמידי התמימים בימי הקיץ לערי פולין במסגרת ה"מרכז שליחות" שעל יד ה"מרכז לענייני חינוך". אולם גם במשך השנים שלפני כן נסעו שליחים למטרות ממוקדות לפולין.

אחת מהשליחויות המפורסמות בעניין זה הוא סיפור פדיית אוסף הספרים והכתבים של הרבי הקודם מוורשא. האיש שפעל מטעם הרבי בוורשה בשליחות זו, שהוא למעשה שלוחו הראשון של רבינו לפולין, הוא הרה"ח וכו' הרב אברהם שמטוב, יו"ר אגודת חב"ד העולמית. הרב שם טוב פעל בשליחות זו בזמן שמדינת פולין עוד נאנקה תחת השילטון הקומוניסטי, ועוד חזון למועד לספר את כל הפרטים שפעלו בשליחותם. פרקים אחדים משליחות זו (מתוך "ספריית ליובאוויטש") מופיעים ב"תשורה" זו.

בין השורות אנו מתוודעים לסיפור הצלתו של אדמו"ר הרי"צ מפולין, לאישים שפעלו בפולין באותה תקופה, ועוד.

ג) החתן שי' ומשפחת סטמבלר מתייחסים לרבי אריה לייב, ה"שפאלער זיידע", הסבא משפולי (אם החתן תחי', הנה בתו של הר"ר פסח משה זיידה, שהוא בן אחר בן ל"שפאלער זיידע"). ב"תשורה" זו מלוקט, לראשונה, ההתייחסויות והדיבורים אודותיו מרבותינו נשיאינו כ"ק אדמו"ר הרש"ב, כ"ק אדמו"ר הרי"צ וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, וכן מסיפורי חסידים אודותיו.

הכלה תחי' ומשפחת פליישמן הנם מצאצאי הרב שרגא צבי טננבוים, מחבר סדרת הספרים "נטע שורק" על התורה ועל סוגיות הש"ס ושו"ת, ושל אחיו הרב יעקב טננבוים, מחבר סדרת הספרים "נהרי אפרסמון" על התורה ועל סוגיות הש"ס ושו"ת. אביהם הוא הרב זאב וולף טננבוים, מחבר הספר "רחובות הנהר" על התורה, ו"איילה שלוחה" על חגי ישראל, ו"איילת השחר" על מגילת אסתר, המתייחסים לרש"י הקדוש. כמו כן משפחת פליישמן הנם מצאצאי הרב אלעזר קליר בעל ה"חוות יאיר" החדש, ומח"ס "אור חדש" ו"עולת מחים" על מסכת פסחים, שאף הוא מתייחס לרש"י.

תודתנו נתונה להרה"ח הרב אברהם מיכאל שי' זליגסון, על סיועו בהגשת מראי-המקומות והציונים לתשורה זו, וכן להרה"ח הרב זושא שי' וואלף על סיועו בעריכת ה"תשורה".

הא-ל הטוב הוא יתברך, יזכינו אשר במהרה נשוב לראות באור פני מלך חיים, ולשמע דברי אלוקים חיים מפיו הק' של כ"ק אדמו"ר, בקיום הייעוד ד"הקיצו ורננו שוכני עפר", בגאולה האמיתית והשלימה, וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בראשנו, ומשמחת החתונה ושמחת ימי הפורים, נלך לשמחת הגאולה האמיתית ושלימה, "ושמחת עולם על ראשם".

שלום דוב בער ונחמה דינה סטמבלר

מדינת פולין בדברי אדמו"ר הריי"צ וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

הצעה לקביעת מקום מושב הרבי הריי"צ בפולין

עם יציאתו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מרוסיה והגיעו לריגה, בכ"ה תשרי תרפ"ח, שיגרו חסידי חב"ד בפולין מכתב לרבי הריי"צ ובו ביקשו שיקבע את מקום מושבו הקבוע בפולין או בליטא.

לפנינו מכתב החסידים מתאריך א' נח, ז"ך תשרי תרפ"ה, ומענה הרבי הריי"צ:

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בשם כל אנ"ש והתמימי' שי' הננו לברך ברוכים הבאים בשם ד' לאור ולהאיר ברו"ג עד ביאת משיח צדקנו בכ"א.

באסיפתנו היום, נשאר אצלנו להרהיב עוז בנפשנו לחוות הרגש נפשנו ע"ד קביעת משכן מקדש כ"ק שליט"א, הנה לפ"ד מדינתנו פולין או מקומות ליטא השייכים כעת לפולין, מוכשר יותר שיושלם רצון כ"ק שליט"א להרבות ולהגדיל תורה ולהאדיר ישיבות תו"ת, וכן התלמידי' שלומיים בעת בתו"ת דפה שנראה ב"ה בהם סימן ברכה שהם כלים ראויים לקבל את האור כי טוב, וחסר להם האור אשר זה יושלם רק ע"י כ"ק שליט"א. כן אנ"ש שי' דפה ובמקומות ליטא השייכים לפולין כמו ווילנה, דאקשיץ דאלהנאו, גלובאקע, קורעניץ, פליסע, שארקעשצענא, וכדומה.

וכן התמימים שבאלו המקומות שלמדו בליובאוויטש שהיו מקושרים תמיד לאדמו"ר זצוקלה"ה זי"ע ורוצים בכל אוות נפשם להיות מקושר ודבוק גם כעת, וכז' יוכל להיות רק כאשר משכן קדשו שליט"א יהיה קבוע בפה או במקומות ליטא השייכים לפה, שאז היה מאיר האור והיו מתקרבים כל הניצוצות שנתפזרו והיו מתקרבים ניצוצות חדשות הרבה מאוד בעזה"י.

וליסע מפה לריגה הוא דבר קשר מאוד, כי בפה הנימוס [=דרכון] חו"ל עולה שישים דאלר לערך, לבד הוצאות הנסיעה, ומוכן שהתמימים בוודאי לא יהיה ביכולתם ליסע, וגם לאנ"ש שי' קשה מאוד מאוד ליסע כי נידלדלו ר"ל, וגם לכל עניינים הכללים להרים מצב היהדות מסוגל פה יותר.

עבדם שרגא פייוויש זאלמאנאו

שניאור זלמן ב"ר דובער משה שי' [שמוטקיין]

יחיאל צבי גורארי

מכתב המענה של כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע:

כ"ה ה' ב' דר"ח מ"ח תרפ"ח ריגה

ידידינו וו"ח אי"א מוהרש"פ מוהרש"ז ומוהרי"צ

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה,

במענה על מכתבם הכללי בשם אנ"ש והתמימים יחיו, התענגתי לשמוע תקווה טובה לרגלי
בואי צלחה.

יתעוררו ידידינו אנ"ש והתמימים יחיו ביתר שאת ויתר עז בענייני קביעות עתים לתורה
ברבים ובעבודה שבלב זו תפילה, כדרישת תורתנו תורת החסידות, אשר בזה ישמחו לבבי
השבורה והנדכאה מרגשי הפרידה - הזמנית - עם ידיו אנ"ש והתמימים וכל העוסקים בתורה,
בעוני ובלחץ, ד' עליהם יחיו בגו"ר במדינתנו רוסיה יע"א, ואחת נחמתי כי ירחמנו האל הטוב
להיות בעזרם בהרחבת אהלי תורה ויצליחם השי"ת בגו"ר.

תקוותי חזקה בד' הטוב אשר התרוממות רוח אנ"ש והתמימים יחיו בעבודה בפועל בלימוד
ובהנהגה טובה, יביא בעזרתו ית' תועלת רב גם לנשברי לב, הן המה אחיהם היקרים ידידינו אנ"ש
והתמימים יחיו, אשר נשאר במדינתנו רוסיה האבירה יע"א, לטובה ולברכה. ומטרתני אשר על
ידי הנה איש את אחיו ירזו ללכת שלוכי זרוע אל הכוונה הפנימית וכלימוד ובעבודה שבלב, אשר
הנחילנו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

והנה אודות הצעתם בדבר העתקת מושבי למדינת פולין או ליטא השייכה לפולין, הגם
כי טעמיהם נכונים, אבל לרגלי סיבות שונות ונימוקים אדירים בלתי אפשרי הוא, והתקווה כי
השי"ת יהיה בעזרי וזכות הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' יתמכני, אשר בעזרתו ית' אוכל למלאות
תשוקתי ותשוקת ידידינו אנ"ש והתמימים יחיו להתראות פנים בפנים בשובע שמחות בגו"ר,
במדינתם הט' בזמן מוגבל אשר אודיע אי"ה מתחילה.

ובזה הנני לבקשם לפרוש גיני בשלום כללות ידידינו אנ"ש והתמימים יחיו די בכל אתר ואתר,
וכוסף תשוקתי לדעת משלומם הטוב מעמדם ומצבם וסדרי הלימוד הקבועים בכל אתר ואתר,
והשי"ת יהיה בעזרם בגו"ר.

ויקבלו החוה"ש והברכה מאדה"ש כאוות נפשם וידידם עוז הדו"ש והצלחתם והמברכם.

התייסדות אגודת החסידים בפולין

בשנת תרצ"א הייתה תוכנית שכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ יהגר לארצות הברית. כאשר נודע לחסידים באירופה על תוכנית זו, שיגרו מכתבים לרבי הרי"צ וביקשוהו שלא יעזוב אותם.

בנוסף למכתבים הללו, ונראה אף זאת בקשר לתוכנית ההגירה הנזכרת, התקיימה בעשרת ימי תשובה של שנת תרצ"א אסיפה חשובה, בביתו של חתנא דבי נשיאה הרב שמריהו גורארי, בנוכחות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו ובאי כוח מזקני וחשובי החסידים. מטרת האסיפה הייתה לייסד אגודת החסידים בפולין ליטא ולטבייה.

לפנינו פרטי-כל מהנידון באסיפה זו, אשר בין החותמים עליו נמצאת חתימת יד קדשו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

ב"ה.

אסיפה מאנ"ש, מוצש"ק וילך, תרצ"א

בבית הרב ר"ש גורארי שליט"א

פרטי כל

הרב שמרי' גורארי: הרציא ע"ד התייסדות אגודת החסידים במדינות פולין, ליטא ולטביה, כעין אגודת החסידים שנתייסדה בארצות הברית.

הרב שיינין מדוקשיץ: כי להתייסדות אגודת החסידים בגליל וילנא, נחוץ טרם כל שכ"ק אדמו"ר שליט"א יבוא על איזה שבועות באחת העיירות שמגליל ההוא, למען להחיות העצמות היבשות לעודד ולהרים רוח החסידות בגליל ההוא, ואז רק אז נוכל לגשת להתייסדות אגודת החסידים.

ר' אליהו חיים אלטהויז: מסכים לדעת הרב שיינין, רק מתחילה צריכה להיות אתערותא דלתתא ע"י קביעת ועדים ללימוד דא"ח בעיירות ההם.

ר' שרגא פייביש זלמנוב: מדגיש כי גליל וילנא נותקה זה רבות בשנים מרבותינו הק', ואי אפשר אפוא לגשת לשום עבודה בנוגע לייסוד חברות ללומדי דא"ח טרם שיאיר עליהם אור המקיף של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ולזאת מחזק דעת הרב שיינין מדוקשיץ.

ר' שניאור זלמן שמוטקין: מסכים בכלל לדעת רא"ח אלטהויז, ומציע שיסע שוד"ר מיוחד ע"ד התייסדות האגודה, ואז [?] ונבקש את כ"ק אדמו"ר שליט"א שיסע שמה.

ר"ש גלינער: עונה על דברי ה' גלינער, שאנ"ש דגליל וילנא לא היו בקירוב מקום לכ"ק אדמו"ר שליט"א ריבוי זמן, ויקר וחיות החסידות נתקררה אצלם, ואי אפשר להביא דוגמה מאנ"ש דרוסיה.

הרב שמרי' גורארי: מבאר ומדגיש נחיצות התייסדות האגודה, הן כלפי פנים והן כלפי חוץ. ביקור כ"ק אדמו"ר שליט"א בעיירות פולין וגליל וילנא נחוצה למאוד, וצריכים לבוא בהצעה

ובקשה עד"ז לכ"ק אדמו"ר שליט"א, צריכים להרחיב חוג פעולת האגודה בכדי שנוכל למשוך אליה גם אנ"ש גזע החסידים שנתרחקו לע"ע.

מתחילה לייסד האגודה בווארשה ועיר וילנא, וכאשר יהיה ההתחלה הזו אז נוכל להציע לכ"ק אדמו"ר שליט"א שיבקר את הערים הנ"ל, ויש לקוות שישכים לזה בעה"י, והוא בכוחו הגדול יחזק את מוסדי האגודה ויתן לה את צורתה האמיתית, אבל מתחילה צריכים יחידי אנ"ש מהערים הנ"ל לעשות ההכנות הדרושות והתחלת יצירת האגודה.

ר' אליהו ווייץ: מתחלה צריכים אנחנו הבטחה מכ"ק אדמו"ר שליט"א שיבקר את מחננו ואז ניגש אל העבודה.

הרב שמרי' גורארי: מרכז כל ההצעות: א) שהתייסדות האגודה נחוצה מאוד. ב) בכדי לחזק את האגודה נחוץ ביקור כ"ק אדמו"ר שליט"א בעיירות פולין וגליל ווילנה. ג) אמנם מקודם צריכים לעשות ההכנות הדרושות ויצירת היסוד, ע"י יחידי אנ"ש מכל עיר בעצמו או ע"י שוד"ר מיוחד לזה. מציע ג"כ לבחור דלגציה [=משלחת] להתדבר אודות זה עם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

בהדלגצ' (נבחרו: א) הרב ר' שמרי' גורארי; ב) הרב ר' מענדיל שניאורסאהן; ג) רש"פ זלמנוב; ד) ר"ח פאמערנץ; ה) ר"א ווייץ; ו) ר"א אראנאוויץ; ז) רי"ל שיינין; ח) רמ"ל רודשטיין; ט) ר' מרדכי חפץ.

שמות האנשים שהשתתפו בהאסיפה בבית הרב ר' שמרי' גורארי נ"י, ע"ד התייסדות אגודת החסידים בפולין, מוצש"ק וילך תרצ"א:

שמרי' גורארי; מ. שניאורסאהן; שרגא פייוויש זאלמאנאו; אלי' ווייץ מוילנא; ארי' לייב שיינין; שניאור זלמן שמאטקין; חיים פאמערנץ; מרדכי חפץ; אשר אנשיל אראנאוויץ; א"ח אלטהויז; י"ל ראשקין; ישראל אריה [?]; חיים זלמן בלום; שמואל שמאטקין; ברוך מרדכי [?]; שלום קראל; ש. בלינר; שמרי' גורארי; שמואל זאלמאנוב.

בהמשך לאסיפה האמורה, שעסקה בהתייסדות אגודת החסידים במדינתם, לפנינו שני מכתבים שהגיעו אל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע והם חתומים על ידי האריות שבחבורת חסידי תב"ד בפולין. מתוכן המכתבים אפשר ללמוד על הסיבות להחלטת הרבי להישאר בפולין.

בעזה"י.

השמועה שנתפרסמה אשר אנ"ש שי' דארה"ב מבקשים ומשתדלים ע"ד העתקת משכן כ"ק שליט"א למחנם, הרעידה את נפשנו ונגע עד פנימית נקודת לבבינו, כי איך נשאר ח"ו נפרדים וגלמודים בריחוק מקום כזה, ומה יהיה לנפשותינו ונפש צאצאינו יחיו, מבלי נוכל ח"ו להסתופף בצל קדשו שליט"א אשר בצלו הק' נחסה ונחי' כל הימים ברוחניות ובגשמיות.

נתאספנו אפוא כהיום באי כוח אנ"ש שי' ממדינות פולין, לאטווייה וליטא, להתייעץ ולטכס

עצה במה להציל את נפשותינו ונפש כל אנ"ש שי', ולסדר ולבסס יסודות נאמנים שנוכל בעזרתו ית' לכונן משכן כ"ק שליט"א בתוכנו, והחלטנו לבקש את כ"ק אדמו"ר שליט"א שבל יעזוב אותנו ולהסכים להישאר בתוכנו.

(א) אנ"ש דפולין מוצאים שהמקום היותר מוכשר לקביעת דירתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א הוא מדינת פולין כמו שכתבו במכתבם לכ"ק לבערלין.

(ב) לייסד ועד קבוע מאוחד מכל ארצות הנ"ל, שידאג ע"ד החזקת בית חיינו שליט"א ולסדר ההכנות הנחוצות לקביעת משכן קדשו בתוכנו.

(ג) לייסד אגודת החסידים בכל מדינות אירופה אשר איש את רעהו ידברו הן בנוגע לימוד דא"ח ברבים ובהרחבת והתפתחות החסידים והחסידות, והן בנוגע להחזקת בית חיינו שליט"א, ולבקש את כ"ק אדמו"ר שליט"א לסדר לנו הסדרים והתקנות בזה.

(ד) באי כוח אנ"ש שי' ממדינת פולין מבקשים את כ"ק אדמו"ר שליט"א לכבדנו בביאתם למחנינו להרים קרן החסידים והחסידות במדינתנו, ואנחנו מקבלים עלינו לעשות בע"ה ההכנה הדרושה לזה.

א' האזינו, ו' תשרי תרצ"א. ריגה.

אשר אנשיל בן נחמה [אראנאוויץ]; אריה לייב בן שרה; שלום בן חי' רבקה קראל; שרגא פייוויש ב"ר יחיאל מיכל יהודה לייב ז"ל [זלמנוב]; אלי' בן ביילא יוכבד ווייץ מווילנא; שניאור זלמן ברד"מ ז"ל [שמוטקין]; יהודה לייב בן דוואג' תחי' [רסקין]; מרדכי בן שיינא שו"ב [חפץ].

ב"ה.

אנחנו באי כוח אנ"ש שי' אשר במדינות פולין לאטווי' וליטא באים לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א בבקשה ותחנונים הנוגע לחיי נפש ורוח של כל אנ"ש שי' ממדינות אירופה.

איך שנודע לנו שאנ"ש שי' דארה"ב משתדלים ומבקשים ע"ד העתק משכן קדשו לארה"ב, חיל ורעדה אחזתנו, ונאספנו עד"ז, בבית חתנם הרב הר"ש שליט"א, והחלטנו:

(א) לבקש את כ"ק אדמו"ר שליט"א שבל יעזוב אותנו, ונתיעצנו ע"ד האופנים איך לסדר ההכנות הנחוצות לקביעת משכן קדשו בתוכנו, וע"ז הוחלט לסדר קאמיטע קבוע מכל המדינות הנ"ל, ולהמציא את החומר הדרוש לזה.

(ב) לייסד אגודת חסידים כל מדינות אייראפע אשר איש את רעהו ידברו הן בלימוד דא"ח ברבים ובהרחבת והתפתחות החסידים והחסידות, והן בהנוגע להחזקת בית חיינו שליט"א, ולבקש את כ"ק אדמו"ר שליט"א לסדר לנו הסדרים והתקנות בזה.

(ג) באי כוח אנ"ש שי' ממדינות פולין מבקשים את כ"ק אדמו"ר שליט"א לכבדנו בביאתם למחנינו על משך זמן ואנחנו מקבלים עלינו לעשות את ההכנה הצריכה לזה.

אשר אנשיל בן נחמה [אראנאוויץ] מווילנא; אלי' בן ביילא יוכבד ווייץ; שרגא פייוויש ב"ר יחיאל מיכל יהודה לייב ז"ל [זלמנוב]; שניאור זלמן בר' דובער משה ז"ל [שמוטקין]; בא כוח ממדינת רוסיה אלי' חיים בן רבקה [אלטהויז]; מרדכי בן שיינא שו"ב [חפץ]; שלום בן חי' רבקה קראל; יהודה לייב בן דוואני' תחי' [רסקין]; שמואל ב"ר דב"מ ז"ל [שמוטקין].

בהדלגצ' ע"ד ההצעה לקבוע מקום משכן כ"ק א"ש בפולין, נבחרו: (א) רש"פ זאלמאנאו; (ב) רש"ז שמוטקין; (ג) ר"ש קראל; (ד) ר"א ווייץ; (ה) ר"א אראנאוויץ; (ו) ר"ח פאמעראניץ; (ז) ר"מ חפץ.

תוכנית להקמת "כולל לגדולי תורה" בפולין

אחת התוכניות בהם התעסק הרבי הריי"צ לאחר צאתו מרוסיה, הייתה התעניינות בדבר יסוד כולל בפולין עבור אברכים מצויינים ביראת שמים ותורה. ההצעה הראשונה שהייתה שהרה"ג הרב מנחם זעמבא הי"ד יעמוד בראש הנהגת הכולל. הרב זעמבא, מחשובי חסידי גור, היה באותה שעה רבה של וורשה.

לפנינו מכתבי הרבי הריי"צ אל הרב זעמבא בנושא זה, ומענה הרב זעמבא אל הרבי:

כ"ה. ד' י' מ"ח תרפ"ט

כבוד ידידי הרה"ג המפורסם והנודע לשם תהלה ותפרת בתוככי מחבבי לומדי תורה ויראת שמים, סוע"ה, בעל כשרון מצויין, משכיל על דבר טוב, אי"א מוה"ר מנחם שליט"א

שלום וברכה!

יקרת מכתב כבוד ידידי מחודש תשרי העבר נכון במועדו הגיעני, אבל בימי תשרי מרוב העבודה בימים ההם, לא נתנני האפשרית לבוא במכתב מענה ארוכה ומסודרה כפי דרישת העניין הנעלה והנשגב וכפי רום ערך מעלת כותבו שי'

כבודו כותב אשר בהתראתינו קודם פסח העל"ט במחנמ הט' יע"א, דברנו דבר נחיצות התייסדות כולל אברכים גדולי תורה אשר אולי יעלה בידנו להקים עולה של תורה, וכבודו מתאונן על גורלם המר של כמה ת"ח אשר מסיבת המח' וכלכלה הוכרחו לעזוב ההתעסקות בעיונה של תורה.

דברי כבודו נכוחים המה, והצורך בהתייסדות כזו מובנת היא ואינה דורשת ביאור כלל, אבל איך מגיעים לזה ובאיזה אופן, כבודו כותב ושואל דעתי בזה, והאם נכון הנני להחיל במלאכת שמים זו.

כבודו יודע היטב עד כמה הנני עמוס עבודה רבה וטיפול בענייני התמיכה בשביל אחינו שי' הלומדי תורה הנשברים והנדכאים, אשר כעת הנה מלבד דאגת הכלכלה, אשר יש לנו על זה רק סכומים מצומצמים במאד מאד, הנה עתה ניתוסף זהה אשר אלו שאינם בעלי מלאכה ועבודה,

אין מוכרים להם לחם בהחנויות של אפיית לחם (ואופים פרטיים אין) וצריכים להשיג לחם בחשאי ובמחיר גדול.

מיום ליום לא עליכם יגדל צערי בקריאת מכתבי אחינו לומדי תורה שי' הנדכאים והנדדפים באף וחימה מאת אחינו שונאינו מנדינו היעווסקים העושים בהם נקמות...

בהיותי במדינתנו, דימיתי אשר בארצות החופש ללמוד תורה, הנה בוודאי לומדים תורה בשקידה עצומה ונתרבו ספסלי הבתי אולפנא, אבל בבואי הנה לחו"ל, לדאבון לבבי מצאתי קפאון נורא אשר לא שיערתי.

לדוגמא במדינה זו שהנני יושב בה, מדינת לאטבי, הנה בעיר הבירה ריגא יע"א אשר ת"ל קהל עדת ישורון, ד' עליהם יחיו, היא קהילה גדולה, כן ירבו, וישנם ת"ל הרבה בתי כנסיות ובתי מדרש, ובכל בית מדרש וכנסת יש שיעור קבוע ללימוד גמרא, ובאים ת"ל הרבה בע"ב שי' בעלי עסקים, גם מאלו אשר תוארם החיצוני לא בהידור כ"כ, באים ג"ע אל השיעור ולומדים בעיון לפי ערכם, ובד"כ לומדים הרבה. ובכ"ז הנה אין אפילו חדר א' של תשב"ר שיהי' מסודר בסדר ישראל סבא, ישנה כפה ישיבה קטנה וצנומה, ובערי השדה אומרים אמור אשר ישנם הרבה בחורים טובים בעלי כשרון החפצים ללמוד, וללמוד בעיון, אבל מאפס מקום של לימוד הם הולכים בטל, ולבסוף נופלים ר"ל בידי זר, וכמה ידאב הלב על שמועה רעה כזו, וכמה פעמים דיברתי עם כבוד הרבנים שי' אשר באו אלי, והמה חלושים ורפויים מאפס האמצעים הדרושים לזה, ולדעתי מאפס מאגד ומסדר אשר יתן לבו ודעתו על זה, כי ברית כרותה לכל עבודה ופועל טוב שאינה חוזרת ריקם, ודבר זה תלוי בעובד בעל כשרון אשר יתן עצמו ככל לבו נפשו ומאודו.

וכן הוא הדבר בדבר התייסדות כולל מארבעים גדולי תורה, אין הדבר תלוי אלא באיש בעל כשרון ראוי לדבר זה אשר יקח על עצמו בעזרתו ית' לסדר דבר זה.

מאוד ינעם לי לשמוע אשר כבודו מצדו מוכן הוא לעזרונו בדבר כזה, אשר בעזרתו ית' יכול הוא כבודו וראוי לסדר עניין כזה, אשר בוודאי יש לכבודו איזה הצעה מעובדה בעניין התייסדות כולל לגדולי תורה, אשר מאוד יערב לי לקבל בזה מכתב כבודו מפורט בכל ענייני התייסדות כזו לכל פרטיה.

ואשאר לחכות על מכתב כבודו בהצעה המפורטת, והנני נותן את ברכתי לכבודו אשר יעזרהו השי"ת לראות כי הצעתו זו הרמה ונישאה עושאת פרי טוב, וירום קרן התורה וקרן אחב"י שי' בגו"ר

והנני ידידו הדו"ש מוקירו מכבדו ומברכו.

ב"ה. מ"ח תרפ"ט

הוד הדרת חביבי אוהבי הגה"ק הצדיק וכו' פאר הדור תפארת ישראל האדמו"ר שליט"א מליובאוויטש.

שלו' וברכה!

מכתב קדשו הגיעני לנכון ותודה לכק"ת שליט"א על הסכמתו והתעוררותו בדבר הרעיון הנשגב להתייסדות כולל לגדולי תורה במדינתנו אשר עד כה לא הורגלו בזה.

כק"ת שי' לאי"ט מבקש הצעה מעובדה, הנה הסידור ללימודי תורה"ק כבר נודע ומפורסם במדינת ליטא בכוללים שונים, ולדעתינו נחיצות רב להקדים סידור לימוד הלכה במקורה מש"ס ושו"ע, כפסקי הגאון הנורא דומה למלאך ה' זי"ע בש"ע ה' ת"ת, כי בימים ההם משוטטים לבקש דבר ד' זו הלכה ממקורה הטהור ואין (כמובן במדינתנו לא נוכל לייסד באופן פרושים שהורגלו בליטא כי אין זה מתאים לרוח החסידיים שי').

גם נחוץ חצי היום להעמיק בעיון בש"ס וראשונים, עד כי במשך שלוש שנים יהיה בקיאים ברוב הש"ס הנוגע לדינא.

ואמנם הדבר הקשה עלי הוא דבר הנוגע לרוח המוסד, כי כמובן בית כזה שמגדלין בו תורה מוכרחים לפקח על שער הבית, תרעא לדרתא, שזהו יסוד היסודות ועמוד הכל להיות יראה קודמת לחכמה, ואז יש לנו לקוות לעזרתו ית"ש כי תהי' החכמה מתקיימת.

ובזה יש לדון, כי הגם שלדעתי טוב מאוד להיות לימוד קבוע בענייני חב"ד, לרומם לב העוסקים בתורה"ק להיות נקלט בנפשם השגת התורה שהיא טפת חכמה עילאה כו'.

אולם יען כי במדינתנו גדולי התורה אשר כבר קנו לעצמם קנין תורה, כבר יש להם סדר ושיטה בדרכי היראה אשר קבלו מרבם, ואנשים כאלו לא דבר נקל הוא להתחיל בלימודים, לזאת אולי יוכל להיות כי יותר טוב להיות הרשות נתונה לכל אחד רצונו, כי הגם שיהי' זה חוב קבוע ללמוד בכל יום דרכי יראת ה' ויהי' מסודר לימוד חב"ד, ולימוד החסידות בדרכי צדיקי מדינתנו שי', ובדברי מוסר הראשונים ז"ל, וכל אחד מהלומדים יבחר לו מה שלבו חפץ, וזה דרך תפארת לעושיה ומן האדם.

לשאלת בכסף מנלן, חשבתי כי נכון לייסד ועד מגדולי ישראל מכמה מדינות כי יעמדו בראש, וכל אחד יקבל על עצמו סכום קצוב להעמיד לשנה מנדיבי עם להוצאת המוסד.

כק"ת שליט"א רמז לי כי בעזה"י אם אתן לבי לזה אראה פרי טוב בעבודה, האומנם אקווה כי מוסד כזה שייסודו להקים עולה של תורה ב"ה, יבואו הכל ויעסקו בארון להחזיקו ולהקימו, כי סו"ס מי שעינים לו רואה שפלות חכמי התורה בעוה"ר, ומיום ליום יתמעטו חכמי התורה ד' ירחם, ועוד בוער בלב ישראל אהבת תורה אשר נחוץ רק ניצוץ אחד להבעיר אש שלהבת כו'.

אולם יען כי במוסד גדול כזה מוכרחים לעמוד על המשמר להגן על רוחו מבית ומחוץ שיתרבה בו כבוד שמים, ושיהי' בית שמגדלין בו תורה ויראה לאמיתן, לזאת אשוב כי טוב לזה מרובים העושים, כי אין מפריע גדול מזה שנחוץ לדאוג על הקיום הגשמי.

ההוצאות במדינתנו לא יהי' מרובים כ"כ בערך שאר המקומות, אבל אפשרות ההתייסדות הוא רק בהשתתפות יראי ה' וחושבי שמו ית"ש, אשר כבר זכו לזכות הרבים, ובעזה"י יעלה בידם הלאה להציל יבנה וחכמיה.

בתקוותי כי כקת"ה ישיבני דעתו הרמה והקדושה באיזו פרטים שרשמתי, ואז אי"ה אוכל להרחיב יותר ההצעות הפרטיות כמוסד כזה.

והנני או"נ דו"ש וקדושה בלונ"ח

מנחם זעמבא מפראגא

ב"ה. א' ב' שבט תרפ"ט

כבוד ידידי הרה"ג המפורסם והנודע לשם תהלה ותפרת בתוככי מחבבי לומדי תורה ויראת שמים, סוע"ה, בעל כשרון מצויין, משכיל על דבר טוב, אי"א מוה"ר מנחם שליט"א

שלום וברכה!

במענה על מכתב כבוד ידידי (הבלתי נאמר בו זמן כתיבתו) וקבלתי בכ"ח לחודש העבר.

הנה אמור אמרתי במכתבי הראשון מי' לחודש מ"ח העבר, וברור מילולי, אשר מבלי התחשב עם העול הגדול העמוס עלי לרגלי העבודה בעזרתו ית' בחיזוק הדת ובהשגת אמצעי תמיכה להלומדי תורה במדינתנו, ה' עליהם יחיו, מוכן הנני להשתתף וליטול חלק בעבודת הקודש בדבר התייסדות כולל מאברכים מצויינים ביראה ובתורה.

ותנאי לי בדבר זה אשר כבוד ידידי יעמוד בראש ההנהגה, וביקשתי את כבוד ידידי לעשות הצעה מפורטה ומעובדה לכל פרטי ענייני המוסד של הכולל הן במהלך רוחו והן בסדר התייסדות.

על מכתבו האמור כבדני כבוד ידידי במכתבו השני, ספר ערוך בטוב טעם נועם עריבות מתיקות התיסדות כולל אברכים בעלי יראה ותורה ואשר בענייני לימוד החסידות כלומר איזה חסידות אם בשטח חב"ד או בשיטת פולין את זה אין צריכים להגביל בהגבלות מוגבלות, וכחפץ איש ואיש מאחר כי האמת הגמור הוא אשר כל ענייני החסידות באיזה שיטה שתהיה ובאיזה אופן שיהיה מובילים אל היכל יראת שמים והידור מצווה ותיקוני המידות.

אנוכי עוד טרם באתי לידי עיון בפרט זה, אם כי לדעתי הוא כללא דכולא, אבל עם זה הנה אורחות החיים בחיי העבודה והתעסקות הביאוני לידי כך, עד אשר אין לי הדבר בעצם לא אוכל להגיד איך יהיה מראהו.

עלינו בקרבנו בעזרתו ית' לסדר דבר זה, להעריך ולחוג במחוגה את תבניתו הכללי במהלך רוחו ושאיפתו, ובגשתנו בעזרתו ית' אל הנקודה והמטרה אשר נמתח, הנה אז, רק אז נוכל להתבונן ולצייר מראהו הפרטי.

אמנם מידי דברי בענייני החסידות לא אוכל לעבור על הכמוס בלבכי וחתום בחותמי אלפי

ראיות עדים כשרים ונאמנים בעבודה בפועל אשר הראו לנו האמונים עלי שמנה וסלתה החסידות החב"ד.

בשבעת שני עבודתי בעזרתו ית' במערכת קרב, במלחמת הגנה, במלחמתה של תורה בארץ מולדתנו, באתי בקירוב פנימי עם כבוד הרבנים הגאונים האשכנזיים (מתנגדים) וכבוד הרבנים הגאונים החסידים בני פולין שליט"א.

ומי הם אלה אשר עבדו ואשר העמידו עצמם בסכנה, רק אלו אשר חנכו על תורת החסידות חב"ד, הם רק הם אשר חרפו נפשם מנגד מבלי התחשב עם מצבם הפרטי, מהם אשר עזבו את הרבנות ויהיו למלמדים במקומות הדרושים להם, ובשכירות פחותה לגבי מה שהיה להם ברבנותם, מהם בעלי עסקים אשר עזבו את מסחרם, ונהיו לעובדים על שדי המערכה.

...הארכת בדברים בעניין זה, למען לתת מושג וציור מוחשי, להראות אופן עבודתה של התעמולה וההתעסקות כמדיתנו בהרבצת תורה.

ורצוני להדגיש בזה עוד הפעם, אשר על דבר התייסדות הכולל של אברכים לומדים שי' הנני מחכה על הצעה מעובדה.

... וסוף דבר מוכן הנני לעבוד בכל כוחי לטובת הרמת קרנה של תורה תמימה ואצפה לאור כי טוב.

והנני ידו הדו"ש מכבדו ומברכו.

הריי"צ בפולין – "ויקנאו בו אחיו"

בהתוועדות מוצאי שבת יו"ד שבט תשל"ד, התייחס הרבי לתקופת שהותו של אדמו"ר הריי"צ בפולין, שהייתה בבחינת "ויקנאו בו אחיו" (תרגום חופשי ללא אחריות). זקני החסידים מספרים, כי הרקע לביטוי הרבי "ויקנאו בו אחיו" על תקופת שהות הרבי הריי"צ בפולין, הייתה לפי ששנים אלו הייתה תקופת שיא בפעילותו של אדמו"ר הריי"צ בפולין.

ישיבת "תומכי תמימים" בווארשה הייתה לשם ולתהילה, ורבים רבים נהרו אל הישיבה ולתורת חב"ד, גם מחוגים אחרים מיהדות פולין. במקביל הפצת מעיינות תורת החסידות בווארשה ע"י הרבי הריי"צ (שגם תוכנית הקמת ה"כולל לגדולי תורה" האמור לעיל בכלל זה) גרמה אף היא לרבים וטובים לעזוב את שיטתם הקודמת ולדבוק בתורת חב"ד.

עובדות אלו הביאו לידי כך שגורמים שונים "ויקנאו בו אחיו", ברבי הריי"צ, וד"ל:

כללות עניין הנשיאות של אדמו"ר הריי"צ הייתה באופן של "ויהי בשלושים שנה" – משנת תר"פ ועד תש"י. וידוע החלוקה בכללות של המשנה, שהשנים נחלקות לבן ארבעים, בן חמישים,

בן שישים וכן שבעים. ובעניינינו, בשנת תר"פ היה הרבי בן ארבעים שנה [שכן הוא נולד בשנת תר"מ], ולאחר מכן בשנת תר"צ התחילה אצלו התקופה של בן חמישים, ולאחר מכן בשנת ת"ש התחילה התקופה של בן שישים, תקופה המסתיימת בשנת תש"י - התקופה של בן שבעים, כפי שמוכח במשנה החלוקה של עשר שנים.

ובשלושים שנה אלו ישנם שלושה חלוקות שונות:

כללות החילוק שבין שלושה תקופות אלו: התקופה הראשונה משנת תר"פ עד תר"צ הייתה קשורה עם עבודת הפצת התורה והיהדות, כפי שהייתה קשורה עם סכנת נפשות, וכך היה כבר עם תחילת קבלת הנשיאות בשנת תר"פ, אז הלא היה חושך כפול ומכופל פשוט מצד גזירת המלכות, ובאופן שהולך ומוסיף וכו'.

לאחר מכן הייתה התקופה השנייה: משנת תר"צ ועד שנת ת"ש. בשנים אלו הייתה קביעות המקום בליטא ולאחר מכן בפולין. ואפילו כאשר הרבי היה בריגא, גם שם הייתה ההכרה שזוהו עניין עראי בלבד, עד שייעשו ההכנות הדרושות שיאפשרו לקבוע את המקום במדינת פולין, שבאותה שעה היו בה ריבוי מבני ישראל, עם אפשרויות בלתי מוגבלות להפצת התורה והיהדות.

לאחר מכן הייתה התקופה השלישית משנת ת"ש עד לעשר שנים - עד תש"י, בחצי הכדור התחתון, שגם שם היה זה באופן של קביעת מקום (עד כמה שיייתכן הדבר לעשות קביעות מקום בגלות).

ברם, ישנם כמה חילוקים בכל שלושת אופני ההתייבשות האמורים, בכל שלושת אופנים אלו של קביעות מקום; והנקודה בכך - החילוק הכללי - על כל פנים בדרך אפשר: התקופה הראשונה הייתה תקופה של מסירות נפש בפועל, על דבר קל, על דבר הממוצע, על דבר גדול. כל העניינים שהיו קשורים עם המדינה ההיא - לא היו עניינים שניתן לעשותם בקלות, או עניין שניתן היה לעשותו בכבוד. כל עניין שידוע היה שהוא נעשה בגלל שזוהו רצון הבורא - היה נדרש לכך מסירות נפש בפועל.

לאחר מכן הייתה העבודה של עשר השנים האמצעיות, כאמור לעיל, שאז היה זה בדוגמת הכתוב "ואביו שמר את הדבר", והיה גם העניין המובא בחצי הפסוק שקודם לכך וכו', ואין כאן המקום להאריך בזה.

גם דבר זה גרם לקשיים גדולים בנוגע להפצת התורה והיהדות, אך מצד עניין ותוכן אחר - עניין של "ויקנאו בו אחיו". ואף על פי כן, בידעו שמדובר ב"אחיו", ובידעו כי "ואביו שמר את הדבר", שהקב"ה שולח אותו בשליחות, הרי כפי שאינו דומה המסירות נפש בשעה שפועלים זאת באדם עצמו, לבין לשלוח אדם אחר לתוך האש, כך אין זה בדומה הקשיים כאשר עומדים נגד גזירת המלכות, לקשיים בשעה שעוסקים בהפצת היהדות, למרות שידועים כי בה בעת "ויקנאו בו אחיו".

לאחר מכן הייתה התקופה השלישית, שזוהי התקופה משנת ת"ש עד תש"י בחצי הכדור התחתון, שבמקום זה נדרשה העבודה האמורה כבר מלכתחילה, וידוע פתגמו הידוע שבעל ההילולא אמר כבר בבואו לאמריקה, כי "אמריקה אינה שונה".

הצד השווה בכל שלושת תקופות אלו היה, שבדיוק כפי שהייתה נדרשת מלחמה נגד גזירת המלכות, וההתחלה הראשונה הייתה כרוכה במסירות נפש בפועל, ולא רק בנוגע לעצמו אלא במסירות נפש עמוקה יותר, רק שביודעו שזהו רצון הבורא ניתן לפועל, ולצוות שגם הזולת ימסור נפשו על זה; וגם לאחר מכן, כאשר נמצאים במעמד ומצב שהזולת יטען הייתכן? מדוע כך ומדוע כך? וכללות הנקודה היא "ויקנאו בו אחיו", והוא יודע שאלו אחיו, ואף על פי כן, לא מתפעלים מדבר זה ויודעים כי צריך למלא את השליחות – שזהו מסירות נפש מסוג אחר ובאופן אחר.

וייתכן הדבר לעמוד בתכלית השלימות באופן אחד במסירות נפש, ועם זאת לא להיות מוכנים כלל לאופן השני של מסירות נפש...

בליקוטי-שיחות חלק ח"י (עמוד 303) מתייחס הרבי עוד לעניין זה:

שלושים שנות נשיאותו של אדמו"ר הרי"צ היו מחולקות לשלושה תקופות של "עשר שנים":

עשר השנים הראשונות (בערך) היו קשורות בעבודת הפצת התורה והיהדות, במצב של סכנת נפשות בפועל ממש.

התקופה השנייה הרבי היה במדינה כזו בה התגוררו כמות גדולה מאחינו בני ישראל, והיה זה מקום מתאים להפצת תורת החסידות באופן רחב ביותר –

אך שם היה הדבר כרוך בהגבלות, שסיבתן הייתה "ויקנאו בו אחיו"; והרבי, ביודעו כי "ואביו שמר את הדבר", שהקב"ה גם שם הטיל עליו את השליחות להפצת התורה והחסידות – עבד שם את עבודתו מתוך מסירות נפש.

התקופה השלישית הייתה בהיותו ב"חצי כדור התחתון", במקום בו במשך שנים רבות חלה ההנחה כי "אמריקה הינה שונה" – במקום זה אין את האפשרות להתנהג ח"ו בשלמות כפי שצריך לנהוג, ובמקום זה נדרשה עמידה תקיפה מנגד ולהפיץ תורה וחסידות במקום שנדמה היה כי אינו מסוגל לזאת.

'פולין' – פה לין

בהתוועדות שבת-קודש פרשת בהעלותך, י"ט בסיוון תנש"א (התוועדות תנש"א, כרך ג, עמוד 345 ואילך), התייחס הרבי בארוכה למשמעותה של "מלכות פולין":

איתא במגן אברהם, ש"נוהגין להתענות עשרים בסיון בכל מלכות פולין". אף על פי כן, רבותינו נשיאינו לא נהגו כן, אפילו בזמן שכ"ק מו"ח אדמו"ר היה בפולין (וכמה נהגו אז להתענות שם).

ויש לומר שאין זה באופן שאצל רבותינו נשיאינו חסרה ח"ו המעלה דתענית בעשרים בסיון, אלא אדרבה: המעלה שבזה ישנה – שלא על-ידי תענית (ע"ד מעלת פורים שלגבי יום (שהוא)

כפורים). ובפרט ע"פ הידוע המעלה הגדולה בעשרים בגימטריא כתר. ויש לומר שזהו ע"ד המעלה דתשובה שבעבודת הצדיקים (לא תבא צדיקייא בתיובתא).

ולהוסיף בהשייכות ל"מלכות פולין" דווקא:

ידוע שבעת שראשוני היהודים באו לגור בפולין, אמרו ש"פולין" הוא מלשון "פה לין", שכאן ילונו בזמן ומקום הגלות [וזהו הטעם האמיתי לכך שאותה אומה קראה כן למדינה דאף-על-פי שאיהו לא חזי מזלייהו חזי].

ולהוסיף שלינה היא בלילה דווקא, ש(חושך ה)גלות הוא בדוגמת ענין הלילה. זאת אומרת שהפירוש ד"פה לין" הוא - שהמגורים במקום זה הם רק ענין של לינה, בזמן הגלות, אבל לאחר זה ייצאו מזה ויבאו למקום האמיתי של כל יהודי - ארץ-ישראל, בגאולה האמיתית והשלימה. אבל לאידך גיסא - הרי זה בכל-זאת באופן ד"לין", דאף-על-פי שעדיין נמצאים בגלות הרי הקב"ה עוזר וישנו מקום ללון במנוחה (לפי ערך).

וכפי שהיה בשנים הטובות בפולין, שבני-ישראל גרו שם במנוחה [ראה שו"ת הרמ"א סצ"ה: עדיף טפי פת חריבה ושלווה במדינות אלו [פולין]... אשר אין שנאתם גברו עלינו כמו במדינת אשכנז, מי יתן והיה עד ביאת משיחנו. וראה גם תשובות מהרי"ל: ביושבי תחת המלך מפולין מלכות קרקוב וסביבותיה אשר מקדם ומאז חשבו לפליטה לבני גולה], ובזמנים מיוחדים באופן ש"כל שרי המדינות גו' מנשאים את היהודים", כידוע שכמה משרי הממשלה נהגו לתת את נכסיהם בידי יהודים ["משה'קע" - כפי שהגויים קראו להם, דמזלייהו חזו כחינת משה שבכל אחד ואחד מישראל] שבני ישראל ינהלו אותם, ובני ישראל ניצלו זאת לעניינים טובים וקדושים לפי דעתם דבני-ישראל ושכלם ("לדעתך"), על-דרך "וניצלתם את מצרים" (היפך ממה שהגויים ניצלו את הנכסים כאשר היו בידיהם, כידוע).

רב ומורה דרך שיחזירו בתשובה את יהודי פולין

ובזה ישנו רמז בעבודת השם (כידוע שצריכים ללמוד הוראה מכל דבר ששומעים או רואים):

לכל לראש, על יהודי לדעת שגלות היא חושך ולילה, ורק שלנים שם (אבל אין זה המקום והמצב האמיתי שלו). ובחד עם זה - צריך לדעת שיש לנצל את ה"פה לין" גופא (ובאופן ד"עולה מאליה") לטוב וקדושה - עד שאצל היהודי נעשה לא איברי לילה אלא לגירסא - על-ידי ניצול המנוחה שבמקום (להוספה ב) לימוד התורה, כולל גם בפשטות במדינת פולין בפשטות לספק במקום שדרוש רב ומורה דרך, וכאלו שיתעסקו להחזיר בתשובה את בני-ישראל הדרים שם וכו'.

בפולין מאחלים "קיץ בריא"

כ"ק מו"ח אדמו"ר היה נוהג לברך (בתקופה זו) קיץ בריא ("א געזונטן זומער").

- בשנים הראשונות היה נוהג להקדים ולומר שבפולין נוהגים לכרך קיץ בריא, אבל בשנים האחרונות לא הי' אומר הקדמה או אמתלא, אלא הי' מברך בפשטות: "קיץ בריא".

ויש להוסיף, שהכוונה בזה היא לא רק בנוגע לעניינים גשמיים, אלא גם בנוגע לעניינים רוחניים:

בנוהג שבעולם - וכן הוא גם אצל בני" - שבימות הקיץ עוסקים בעניינים של הבראת הגוף. וכיון ש"היות הגוף בריא ושלם מדרכי (עבודת) ה' הוא" (כפס"ד הרמב"ם), מובן, שהבראת הגוף בימות הקיץ צריכה להיות באופן שיתוסף גם בנוגע לעניינים רוחניים.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): קיץ בריא בגשמיות וברוחניות.

(התועודות שבת פרשת אחרי תשי"א)

"פולין לקח את חוש הריח"

ישנו סיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר באחרון של פסח, שהסעודה של אחש"פ נקראת בשם "סעודת משיח", שעניינו של משיח הוא עד ל"מורח וודאין".

והתחיל לספר שאדמו"ר הזקן אמר על רבי לוי יצחק מברדיטשוב, ש"פולין" לקח את "חוש הריח". והמשיך בסיפור שני על אדמו"ר האמצעי שאמר לר"מ טשערנאבעלער שפולין לקח את חוש הריח.

ושאלו אדמו"ר האמצעי, האם שומע באחרון של פסח - משיח? וענה לו הר"מ "איך האב געזאגט יקח נא מעט האט זיך ניט געלייגט, איר מיט צווי ווערטער קען מעלה זיין א אידן אין אלע ד' עולמות".

הפירוש הפשוט בזה הוא, שהיות שאחרון של פסח הוא עניינו של משיח, וכדמוכח מהפטרה, ולכן שאל לו אדמו"ר האמצעי האם שומע הוא משיח, וע"ז ענה לו "יקח נא מעט מים", שהרי אופן הביאור בחסידות של אדמו"ר האמצעי היה בהרחבה - אפילו יותר מאביו אדמו"ר הזקן. ועל זה תבע ממנו הר"מ שיהיה בקיצור, והביא לו ראייה אז פון צווי ווערטער (זה עניין של "מעט") הוא העלה יהודי, שזה הפירוש הפשוט בסיפור.

(שיחת אחרון של פסח תשכ"ג אות ה)

מכתב ליליד פולין

ב"ה. כ"ד ניסן, תשכ"ז

ברוקלין, נ.י.

מר חיים יעקב ליפשיץ

168 וורבורטון אווניו, הסטינגסון-הדסון, נ.י.

שלום וברכה:

אני רוצה להביע גם בכתב עד כמה מרוצה ושמח הייתי לראות אותך בהתוועדות. שמחתי הייתה בעלת פנים רבות. ראשית כל, שמחתי לראות אותך במרץ מלא, כפי שהיה ברור מההופעה החיצונית שלך, שללא ספק משקפת גם מרץ פנימי. היא אישרה את דרישת-השלום שהעברתי וקיבלתי ממך באמצעות הרב יהודה קרינסקי, אשר גם העביר אלי את התוכניות והמשימות שלך, ואת הכוונה לנסוע לאיטליה למשך חודשים אחדים.

שנית, הייתי שבע רצון מכך שהייתה לך ההזדמנות לראות כמו-עיניך את האווירה ששררה בהתוועדות. לאור השואה האיומה שעמנו סבל בימינו אלה, והחומרניות והסגידה לדולר השוררות בארצות הברית, זה היה צריך להיות הכי תגליתי והכי מרענן לראות התכנסות גדולה, ברובה של הדור הצעיר יותר, שרובם נולדו באמריקה הפרגמטית והחומרנית, ובכל זאת הם חוזרים בהתעוררות פנימית אמיתית שנוצרת מהחג שמציין מאורע שהתרחש לפני אלפי שנים – היציאה המשמחת של עם מארץ שהייתה המדינה הכי תרבותית והכי מתורבתת באותה תקופה, כדי להסתכן ולצאת למדבר ללא מפה, על מנת לקבל את התורה בהר סיני. עד כמה שכל הרעיון הזה עשוי להיראות לא שייך לאנשים צעירים במחצית השנייה של המאה ה-20 – היה כאן סוג שונה של אנשים צעירים שהיו יכולים לקבל השראה מהמסר של החג הזה, עם התלהבות וחיות פנימית שמוכנות מאליהן, והיו צמאים לשאוב מהרוח הזאת במידה רבה שתספיק להם למשך הימים והחודשים הבאים.

אני מעז לומר, עם מידה מסוימת של וודאות, שמה שאתה ראית ושמת הזכיר לך בהכרח את הילדות שלך בפולין העתיקה. יתירה מזו, הייתה כאן הפגנה של יכולת הקיום הנצחית של עמנו, ואף על פי שיהדות פולין אינה קיימת עוד, ויהדות ליטא אינה קיימת עוד, הרי העם היהודי קיים (עם ישראל חי) וחי באמת במלוא החיוניות שהוא קיבל מאלוקים חיים בהר סיני, על ידי התורה, תורת חיים, והמצוות, שבאמצעותן חיים היהודים.

נוכחותך עוררה אותי לומר עניין מיוחד על גורלו של האדם על האדמה לחשוף את החיות שבכל חלקי הבריאה, כולל (ובעצם, במיוחד) בדמויות הכי נמוכות – החפצים הזוממים; או, אם להביע זאת במונחים של החסידות: לעשות אותם כלים לאלוקות ולהכיר את האחדות של האלוקים והבורא שלנו, במונח האמיתי של "שמע ישראל, ה' אלוקינו, ה' אחד". זהו המקום שבו פסל כמון הוא בעל זכות-יתר באופן מיוחד, כפי שגם גיליתי בכמה מהיצירות שלך, אף על פי שאני כלל לא מומחה בשטח זה. השם ייתן לך עוד הרבה הרבה שנים של עבודה יצירתית בכיוון זה וברוח זאת, מתוך בריאות טובה, ומצב רוח שמח.

[בברכה, [חי"ק]

לא נראה אפשרות בעתיד הקרוב

גופים שונים ניסו להיעזר בנסיעת השלוחים לעניינים שונים. להלן מכתב נדיר של הרבי בעניין זה אל הרב שמעון כ"ץ מירושלים ת"ו, שעסק בבעיות גיטין ועגונות.

ממכתב י"א כסלו תשל"ח:

מאשר אני קבלת מכתבו מי"ג מרחשון, בו שאל ע"ד שליחי ליובאוויטש העומדים לבקר ביפן או קרוב לארץ זו, וכן בנוגע לוורשה אשר בפולין, באופן שיהיה אפשר לנצל ביקורם לתיקון עגונות.

והנה על פי הידיעות והתוכניות שנתבררו כעת – לא נראה שתהיה אפשרות כזו בעתיד הקרוב בנוגע ליפן ועד"ז בנוגע לוורשה.

מזדרז אני להשיב לכת"ר בהזדמנות הראשונה, בכדי שאם אפשר לו יחפש אנשים מתאימים לבצע האמור על ידי צינורות אחרים. ובוודאי ידוע לכת"ר שיש משרדים באה"ק ת"ו שיש להם באי-כוח תמידיים באותם המקומות או קרוב להם ומקיימים קשרים עמהם, ובוודאי יאותו להודיע לכת"ר בעוד מועד אם יש מישהו שיוכל למלאות שליחות מצווה האמורה.

"לא רק מומלץ אלא זהו פיקוח-נפש" . "חובה לספק את כל האפשרויות והאמצעים" . "יש בפולין כעת אלפי צעירים יהודים" . "לא ייתכן שהילדים בפולין לא יקבלו חינוך יהודי" . "לשלוח ספרים, מורים ומדריכים"

במוצאי כ' בטבת תש"ג, בביתו הקדוש של הרבי, לאחר השיחה שנאמרה אחר תפילת ערבית, בעת חלוקת הדולרים, הגיעו לבקר מר דוד צ"יס ומר רונלד לאודר, בלוויית הרב יחזקאל בעסער ('התוועדות' תש"ג, כרך ב, עמ' 497-499).

כרקע לשיחתו של הרבי עם מר לאודר, יש לציין את מה שסיפר השליח הוותיק רב הפעלים הרב יעקב ש"י בידרמן, שליח הרבי הראשי למדינת אוסטרליה, המקורב לרב רונלד לאודר מזה שנים רבות, ואף ליווה מקרוב את ההכנות לפגישת מר לאודר עם הרבי.

תוכניתו המקורית של מר לאודר, שאף דיווח עליה לרבי במפורט, הייתה ליישב בפולין מספר עצום של יהודים, כעשרת אלפים איש. תוכניתו הייתה לסייע ולתמוך בהגירה נרחבת של יהודים מברוקלין ומרוסיה לפולין, ליישב את יהדות פולין מחדש. דברי הרבי למר לאודר התייחסו לתוכנית זו.

מר צ"יס הציג את מר לאודר וסיפר כי זה עתה שבו מפולין, ובימים הקרובים הם נוסעים

לשם שנית, והשגריר מר לאודר מבקש את הוראות כ"ק אדמו"ר כיצד לפעול שם. מר לאודר אמר כי היו בעיר קראקוב, ומכיוון שיש שם רק מעט יהודים, עלה בדעתם להביא לשם יהודים מארה"ב כדי לבנות במקום קהילה.

ענה הרבי: כדי שפעולה מסוימת תצלח, בהכרח שהאנשים הפועלים בזה יהיו שבעי-רצון מדרכי הפעולה ואם ישלחו עכשיו צעירים יהודים לפולין, יהיה זה בלתי אפשרי שהם יהיו מרוצים שם, כי שרידי היהודים שם הם אנשים וזקנים ואי-אפשר לבנות קהילה של צעירים.

מר לאודר: יש שם גם יהודים צעירים ובשבלם צריך קהילה שיוכלו להצטרף אליה.

כ"ק אדמו"ר: בשבלם אפשר לשלוח לשם יהודים בודדים, אבל אין אפשרות להעביר לשם קהילה שלימה. אילו מישהו היה שואל אותי האם לייסד כעת בפולין קהילה חדשה, הייתי אומר לו, בכנות, שאינני רואה תועלת בכך. כיום יש עתיד ליהודים בארה"ב, בארץ-ישראל או באנגליה וכדומה, אבל לא במדינה שאיננה מתאימה לחיים יהודים שיהיה להם המשך בעוד שלושה דורות או אפילו שני דורות. זו מטרה שאי-אפשר להשיגה בפולין.

ואדרבה, הניסיון לבנות קהילה בפולין יכול להביא את הצעירים שם להתבוללות, כי אין שם מספיק בנות-זוג יהודיות עבור הצעירים היהודיים. ומכיוון שאין שם כלום כעת, הרי זה לא הוגן לגרום להם להישאר במדינה זו. לכן אינני מאמין שמישהו ייקח על עצמו את המשימה הזו - לבנות שם חיים יהודיים לצעירים, כי אין בכך תועלת.

מאידך, יש תועלת רבה ויהיה זה מאוד מומלץ, ולא רק מומלץ אלא זהו פיקוח-נפש, הצלת נפשות, להתעסק עם המבוגרים שגרים שם, עבור אלו שקשה להם לחפש מדינה אחרת ולהתחיל את חייהם מחדש - חובה לספק את כל האפשרויות והאמצעים כדי לנהל חיים יהודים שם.

ואילו ביחס לצעירים, הרי, כאמור, אינני רואה שום תכלית עבור הדור היהודי הצעיר בפולין, וכן בצ'כוסלובקיה וכדומה. ויתירה מזו - הדבר נוגד את אמונת:

אני מאמין כי הגאולה האמיתית והשלימה תבוא בקרוב. ולכן, איזה תועלת יש בתוכנית להתחיל עכשיו להקים בפולין חיים יהודיים בשביל חמישים שנה מהיום?! ואם-כן, אם אומרים לאנשים לנסוע לפולין, אומרים להם לעשות משהו בניגוד לאינטרסים שלהם, ולא רק בניגוד לאינטרסים הגשמיים, אלא גם - וזה העיקר - בניגוד לאינטרסים הרוחניים שלהם.

מר צ"ייס: למיטב ידיעתנו יש בפולין כעת אלפי צעירים יהודים (אם כי חלק מהם נולדו מנישואי תערובת) המעוניינים ביותר בזהות יהודית. ובניגוד להוריהם שהיו קומוניסטים, הם רוצים לדעת יותר על יהדותם, והשאלה היא - מה ניתן לעשות בזה?

כ"ק אדמו"ר: יש צורך בפעולה מיידית, ועם זאת, חובה לפעול גם לטווח הרחוק. אם אפשר - צריך לשלוח לשם מיד מורים ומדריכים (אך לא להתאמץ בבניית קהילה. כנ"ל) ובטווח הרחוק צריך לעשות הכול כדי לאפשר להם לנהל חיים יהודיים אמיתיים בחיי היום-

יום. ולצורך זה צריך לעשות את כל האפשרי כדי לשכנע אותם להגר מפולין לארץ-ישראל, ארה"ב צרפת או אנגליה, שבמדינות אלו מתנהלים חיים יהודיים נורמליים בעשרות השנים האחרונות, בעוד שהניסיון להתחיל זאת בפולין, הרי לפי הבנתי, ותסלח לי אם אתה חושב אחרת, הניסיון נועד לכישלון והוא בהחלט לא מומלץ.

מר צ'ייס: בין היהודים הצעירים היו כאלו שאמרו לי כי הם רואים את עצמם כיהודים ורוצים לדעת יותר, האם לגביהם סבור הרבי, בהתאם לגישתו הידועה מאז ומתמיד, שצריך לעזור להם?

כ"ק אדמו"ר: בהחלט!

מר צ'ייס: כלומר, שלפי עמדת הרבי אכן צריך לשלוח מדריכים ורק לא לשלוח משפחות לבנות דור חדש. אבל האם לא צריך לשלוח עזרה עבור היהודים שרוצים לדעת יותר?

כ"ק אדמו"ר: בוודאי צריך לשלוח להם כל מה שאפשר. ועם זאת, אין להשאיר שם את הדור הצעיר.

מר לאודר: בעוד שבוע אנו פותחים גן-ילדים יהודי בוורשה.

כ"ק אדמו"ר: זה בוודאי דבר טוב מאוד. שהרי, כאמור, התוכנית שיהודי פולין יהגרו היא תוכנית לטווח ארוך, יחסית, ולא ייתכן שהילדים שנמצאים בפולין כעת יישארו בלי חינוך יהודי. לכן אמרתי שצריך לשלוח לשם כל מה שאפשר, דהיינו ספרים, מורים ומדריכים וכד', ואין זה סותר לכך שאין מקום לשלוח לשם מספר גדול של משפחות יהודיות כדי שבעוד עשרות שנים יקום דור יהודי.

מר צ'ייס: רבי, אנו מבקשים את ברכתך שכל מה שננסה לעשות יהיה בהתאם לאחריות היהודית המוטלת עלינו.

כ"ק אדמו"ר: שתזכו ל"כפליים לתושייה" בכיוון זה, ותעשו זאת מתוך בריאות טובה ופרנסה טובה.

מר צ'ייס: תודה רבי. הרב בעסער והשגריר לאודר עשו עבודה נהדרת. ואני גאה על כך שהייתי שם איתם, ואני חוזר לשם שוב. תודה רבי. ה' יברך אותך.

כ"ק אדמו"ר: חוששני שעמדתי היא בניגוד לתקוות של הרב בעסער...

הרב בעסער: לא, לא, בהחלט לא!

כ"ק אדמו"ר: אף-על-פי שהתוכנית הנ"ל היא מתוך תקווה, לראות דברים טובים עבור הדור הצעיר בפולין, אבל לדעתי אם מישהו יכול לגדל את נכדו או את בנו בפולניה, בארה"ב או ארץ-ישראל - יהיה זה לטובת הילדים, וגם לטובת הוריהם וזקניהם, שיעשו זאת בצורה הטובה ביותר לילדים.

מר צ'ייס: ה' יברך אותך.

כ"ק אדמו"ר: תודה רבה. אני מקווה שאינני מאכזב אותך...

[כ"ק אדמו"ר נתן להם שטרות לצדקה, ואחר-כך פנה למר לאודר ואמר:]

דעתי היא שכאשר שני יהודים נפגשים, יעשו משהו עבור יהודי שלישי, והדבר הכי טוב שהם יכולים לעשות עבור יהודי שלישי זהו לתת צדקה, וזה המקור למנהג לתת משהו, אמנם אין זה הרבה כסף, אבל זה משמש בכיוון למה שעלינו לעשות, להתחיל בהשתדלות לעשות משהו שתצמח מזה טובה ליהודי שלישי.

מר צ"ייס: רק עוד דבר אחד: כשהייתי בפולין נפגשתי עם אנשי השגרירות האמריקאית, עם שרים של כל מיני מדינות שונות, והייתי גאה לומר להם עד כמה אני גאה בכך שאני ליובאוויטשער וחסיד של הרבי, וכאשר הזכרתי את שמו של הרבי, קיבלתי מחיאות כפיים נלהבות, כך ששמך כבר די ידוע לטובה שם.

כ"ק אדמו"ר: אני מקווה שלא תתאכזב גם אם תפגוש מישהו שתהיה לו דעה אחרת עליי, ואפילו תנסה לשכנע אותו שהוא טועה...

מר צ"ייס: לפני שנים רבות אתה שינית את מהלך חיי לחשיבה מאוד חיובית, ותמיד הזכרת פתגם שצריך ללכת מחיל אל חיל, וחיי היום בצורה זו: הם הועשרו גם ברוחניות וגם בגשמיות. כל פעם שאני בא לכאן אני חש שאני צובר אנרגיה חדשה למערכת שלי, ואני מקווה לה' שתמשיך לעשות זאת עד מאה ועשרים שנה!

כ"ק אדמו"ר: תודה רבה, וכפי שאמרתי קודם, צריך ללכת מחיל אל חיל. לא להסתפק אפילו בהישגים הגדולים שהשגת בעבר, והקב"ה יעזור שתהיה הצלחה מעל ומעבר למשוער.

[יצוין כי בז' תשרי תשנ"ב סיפר מר דוד צ"ייס על עסקיו ופעולותיו בפולין והרבי בירכו: איך שתחליט, שיהיה בהצלחה רבה.]

סייעתא דשמיא בכפליים

בשנים תש"נ-תנש"א הגיע כמה פעמים אל הרבי, במהלך חלוקת הדולרים, הרב פינחס מנחם יוסקוביץ, שנתמנה לרבה של פולין. באחת הפעמים בעשרה בטבת תש"נ, במענה לבקשתו לקבל ברכה ל"סייעתא דשמיא", הגיב הרבי:

סייעתא דשמיא" ישנה בכפליים... הרי אתם פועלים "אין א פרומער ארט" [=במקום דתי] ששימש מקור להפצת יהדות בכל העולם. צריך לחדש זאת ולהחזיר עטרה ליושנה, ומתוך שמחה וטוב לבב.

בי"א בתמוז תנש"א אמר לו הרבי:

יצליחך הקב"ה. כ"ק מו"ח אדמו"ר הכריז שטובה פעולה אחת מדברים אחרים, אפילו

מדיבור של תפילה. וזה אפילו בפעולה אחת, על-אחת-כמה-וכמה כשיהיו לך תלמידים רבים, הרי כל אחד מהם הוא עולם מלא. שיהיה בהצלחה רבה".

"תמצא את המקום הנכון"

בעת חלוקת הדולארים לצדקה, כ"ז סיון תנש"א:

אחד אמר לרבי שהוא נוסע לפולין כדי לסדר קייטנה עבור הילדים היהודיים שם, כדי לקרב אותם ליהדות, ולהוציא אותם סוף כל סוף למקום שאפשר להיות יהודי.

כ"ק אדמו"ר: יש לך כבר קשרים שם?

הנ"ל: כן, הייתי שם כבר 6 פעמים בשנה האחרונה.

כ"ק אדמו"ר: אז בודאי תמצא את המקום הנכון, והעיקר שזה יהי' מיוסד על עניני תורה ומצוה, לא רק בשביל קייטנה.

פולין - אז והיום

בד' בתמוז תנש"א, במהלך חלוקת השטרות לצדקה הגיע לבקר במחיצת הרבי עורך-הדין מר נתן לוין, שסייע לחב"ד ב"משפט הספרים" ו"חנוכיות הציבוריות" ועוד.

הרבי שוחח עמו בנושא החנוכיות ולאחר-מכן אמר לו: זה זמן רב שלא שמעתי אודות אביך (הוא הרב ד"ר יצחק לוין, מ"אגודת ישראל").

מר לוין: הוא עוסק בכתיבת ספר חדש על יהדות פולין.

כ"ק אדמו"ר: של פעם?

מר לוין: כן.

כ"ק אדמו"ר: האם הוא פעיל גם בענייני פולין של היום?

מר לוין: כן.

כ"ק אדמו"ר: אני שואל על כך, מכיוון שיש חילוקי דיעות בין יהודים שומרי תורה ומצוות, האם יש להשתדל שהיהודים יצאו מפולין בהקדם האפשרי, או שמכיוון שליהודים מבוגרים זה כרוך בקשיים - להשתדל שיישארו שם.

[הרבי סיים:] הרי אביך היה שם בביקור, וממילא הוא יוכל, מן הסתם, לייעץ להם איך עדיף לפי המצב כעת.

הצלת ספריית הר"י"צ מוורשא

כשפרצה מלחמת העולם השנייה בפולין עזב הרבי הר"י"צ את אטוואצק ונסע לוורשא, יחד עם בני ביתו ומזכיריו. ביום כ' או כ"א אלול תרצ"ט, נסעו לוורשא על מנת להמשיך נסיעתם משם לריגא, אך לפועל נשארו במצור ווורשא ארבעה חדשים, עד אשר לאחר מפעל הצלה אדיר על-ידי אגודת חב"ד בארה"ב, הצליחו לקבל אישור יציאתם מוורשא, ובה' טבת הגיעו לריגא. בריגא שהו כחודשיים וחצי - עד כ"ד אדר, אז יצאו לדרכם לארה"ב ובט' אדר"ש הגיע הרבי עם ב"ב ומזכיריו לניו יורק.

הראשון שעזב את וורשא הוא הספרן הר' חיים ליברמן, שנסע לריגא בח' תשרי, ומשם כתב מיד (בין יוה"כ"פ לסוכות) אל מנהל אגודת חסידי חב"ד בארה"ב, ה"ר ישראל דזייקאבסאן, על הצלת הרבי ובני ביתו ועל הצלת הספרייה מאטוואצק:

כשעזבנו את אטוואצק ועברנו לוורשא עלתה בידינו להוציא רק את הכתבים, אבל הספרים, כל הביבליותיקה נשארה באטוואצק, וגם הרבה חפצים וכלי בית שעולים לסכום גדול (הביבליותיקה בלבד עולה אפשר לשלשים אלפים שקל וכפי הידיעות בעתונות הנה אטוואצק תעלה לחלקה של ארץ מולדתנו [רוסיה] ואז הלא יאבד הכל. ולכן צריכים השתדלות גדולה להשיג רשיון להוציאה משם עמם. אמנם אפשר שלזה עוד הזמן מוקדם והעיקר בשעה זו הצלת הנפשיות.

באגרת מיום א' פ' נח מפרט:

הביבליותיקה כולה - מלבד הכתבים שלקחנו עמנו לוורשא - והרבה חפצים וכלי בית נשארו באטוואצק.

ובאגרת י' כסלו:

החפצים שלקחו עמהם מאטוואצק נשרפו כולם וביניהם גם כל החפצים שלי ושל ר' משה ליב שי' [רוטשטיין, המזכיר] (של הר"י"פ [המזכיר הרב יחזקאל פייגין הי"ד] איני יודע אם הציל או נשרפו ג"כ), ובדרך נס ניצולו התיבות עם הכתבים.

באטוואצק נשאר הכל שלם. הדירה עם הביבליותיקה וכל הבית. גר שם בדירתו של כ"ק אד"ש הר"ר דובער שי' גארפינקל.

באותו תוכן כותב כ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו, שה' אז בצרפת, אל הר"י דזייקאבסאן "בשריפה נאבדו כל חפציהם.. ה' להם אומץ הלב להציל את הכתבים. הספרייה נשארה באטוואצק".

כעבור זמן קצר נתקבלה האגרת הראשונה מוורשא מאת הרבי בענין זה, והיא מועתקת בתוך אגרת הרח"ל מט"ו כסלו (אג"ק ח"ה אגרת א'קלא):

תמול קבלתי פתאום מכתב מכ"ק אד"ש ישר מווארשא.. כתוב אשכנזית, ובין שאר הדברים כתוב לאמר: איך האב יעצט קיין וואהנונג אונד בעפינדע זיך ביי פריינד מיט דער גאנצער פאמיליע אין איין צימער, און דערום האב איך קיין פלאטן פיר די ביכער וועלכע די אגודת חב"ד האט מיר געליגן צום שטודיום. איך וואלט זיך פרייען ווען די אגודת חב"ד וואלט זיי צוריק געמען. עכ"ל.

מחמת הצנזורה הקשה לא היה הרבי יכול לכתוב דברים אלה בלה"ק ובפירוש, ולכן כתבם בגרמנית וברמז, אשר אגודת חב"ד בארה"ב תגיש בקשה שהיא מבקשת אישור לקבל חזרה את הספריה שלה, להביאה אל מרכז בני.

כאשר הגיע הרבי לריגא כתב על כך באגרת מפורטת יותר אל מנהל אגודת חסידי חב"ד בארה"ב, הר"י דזייקאבסאן (שם אגרת א'קלג):

בטח אקבל אי"ה ימים אלו מכתב מפורט מכל הנעשה על דבר הצלת הביבליותיקה שלי והוצאתה משם, לערך מאה ועשרים תיבות ספרים ושלוש תיבות כתבים כתבי יד קדש הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ולהביאם למדינתם הט'. והנני מבקשו לעשות כל האפשרי, לכתוב - וטוב יותר בתלגרמה - להקונסול האמריקני בברלין, אשר יודיע להקונסול בווארשא שיקח את הביבליותיקה של אגודת חב"ד ושל הרב שניאורסאהן - כי אמרתי אשר חלק מהביבליותיקה היא רכושה של אגודת חב"ד בנויארק וחלק היא שלי, ונמצאת באטוואצק אצל ווארשא ברחוב פרוססא 6 ומעט בווארשא ברחוב נאלעוואק 7 מעון 16. כן שלש תיבות כתבי-יד קדש שהן רכושם של אגו"ה, וישלחו הכל ישר לנויארק.

הרב דזייקאבסאן מילא את ההוראה הנ"ל ומסר הודעה ובקשה זו. לא הגיעו לידינו הניירות הרשמיים של הודעה זו, רק תרגומה ללה"ק, מעבר לנייר המכתבים של אגודת חסידי חב"ד בארה"ב:

הרי"ד [הרב ישראל דזייקאבסאן] אומר תחת שבוע [ה] כי הוא מנהל הראשי לאגודת חב"ד בארצה"ב וקנדה - הסתדרות אי-רשומה (unincorporated) ובאי-כח הרשמיים באמריקה וקנדה של ענף החסידי של היהדות האדוקית הנודעה בשם "חב"ד". יחד עם חובותיו בתור מנהל יודע הוא באופן כללי את הכחות הכספיים של 200 בתי כנסיות של חב"ד בארצה"ב, ועל בסיס ידיעותיו אלו, הנ"ל עולה לסכום שלא פחות מ-\$.

בהוספה, לכתה האמריקאית יש ספרי' של ספרים דתיים וכתבי-יד לסכום של לכל הפחות \$30,000. הספרי' הזאת עכשיו במדרשה הרבנית המרכזית תומכי תמימים באטוואצק - אחת הישיבות של הכתה העולמית הנ"ל, והנ"ל שייכת לכתה האמריקאית, והתכנית להביא את הספרי' הנ"ל לארצות הברית במוקדם האפשרי, כחלק התכניות להעביר הרבנות הראשית העולמית של חב"ד, הנזכר באפידיוויט של 22/../1939.

לפני צאתו את ווארשא בא הרבי לידי הסכם עם העו"ד אהרן בלום הי"ד שהוא ימשיך להתעסק בסידורי הצלת הספריה, תמורת סכום של \$1000. הוא עצמו נספה בשואה, ואל אחיו הרי"ל כותב הרבי אחרי תום המלחמה (אג"ק ח"ט אגרת ב'תתכד):

התדברתי עמו בעד קבלת רשיון להוציא את כל הספרים והכתבים סך אלף שקלים, ומזה מסרתי לו למפרע טרם עזבי את ווארשא סך חמש מאות, וחמש מאות נמצאים אצלי לשלמם.

לפי התוכנית הראשונה הוצרכה הספרייה להשלח מאטוואצק, דרך איטליה, מיד בחודש אדר ב'. באטוואצק התגוררה אז משפחת הארנשטיין הי"ד - בתו של הרבי וחתנו. הם היו מתכתבים בקשר לספרייה על-ידי ה"ר מרדכי חפץ מריגא, הי"ד. באגרת שכתב הר"מ חפץ אל הרבי בו' ניסן, מספר הוא:

כתבו על דבר הביבלאטעק והכתבים אשר הי' מוכן לשלוח, ופתאום נתעכב, ואינם כותבים הסיבה. כן ביום אשר קבלתי המכתב הנ"ל קבלתי מהם טעלעגראמע (אשר זהו פעם ראשון בזמן זה אשר בא טעלעגראם מפולין) כותבים לעשות אינטערווענץ אודות הביבלאטעק, ותיכף שלחתי בזה טעלעגראם לכ"ק עד"ז.

את פרטי הדבר כותב שוב ב"ג ניסן:

היום באה לפה אשת ידידנו ר' שמואל זאלמאנאו ובנם.. היא מסרה אשר הרשיון על הוצאת הביבלאטעק לקחו בחזרה, ובכלל נתנו חוק אשר כל הספרים הנמצאים בפולין יחרימו ח"ו היל"ת.

כך נמשך עד חודש סיון שאז נתחדשה אפשרות משלוח הספרייה לארה"ב. על כך כותב שוב הר"מ חפץ בג' סיון:

ע"ד הביבלאטעק קבל ידידנו הר"י עבער מכתב ממר [י"ל] בלום מווילנא אשר כותב אשר הוא קבל מכתב מאחיו אהרן [הוא העו"ד הנ"ל בווארשא] והוא כותב כי עוד צריך ת"ק ספרי רי"ד [ר"י דזייקאבסאן, הם דולרים אמריקנים].. ואז יהי אפשרות לשלוח הביבלאטעק, וכתבתי על-ידי טעלעגראמע, ואתמול קבלתי תשובת כ"ק, ודברתי עם הר"י עבער וכתבתי תיכף מכתב מהיר למר בלום אשר יודיע תיכף לאחיו כי כ"ק מבטיח לו ע"ד הת"ק ספרים וכ"ק מבקש ע"ד תיכף שילוח הביבלאטעק.

ב-30 ליולי (כ"ד תמוז) הודיע הר"מ חפץ במברק (תרגום מגרמנית):

הספרייה הנשלחת לנ"י. דרך ריגא על שמי, לדעתי, קבלת הספרייה [על ידי בריגא] היא ללא תועלת.. דרך המשלוח [המוכשר יותר הוא] שטעטין שטוקהולם.

ולמחרת מפרט יותר באגרת:

קבלתי מכתב מהיר מהפירמא שיינקער מווארשא אשר שלחו ע"ש [על שמי] ביבלאטעק של מאה ארגזים ספרים לפה, רק כותבים אשר הכוונה שישלחו לנויארק. וכאשר אני חלוש בבריאותי וקשה עלי לקבל בפה את הביבלאטעק ע"כ בקשתי את הפירמא שיינקער דפה שיבקשו אשר הביבלאטעק ילך לעיר שטעטין ומשם ילך אז לשטאקהאלעם ויחכה עד שיהי אפשרות לשלוח לנויארק דרך פעצאמא או לשלוח להלסינקפארס.

לא ברור האם מה שכתב "אני חלוש בבריאותי וקשה עלי לקבל בפה את הביבלאטעק"

הכוונה לחלישות הבריאות כפשוטה, או שמא הכוונה לרמז כל שהוא. מה שברור הוא, שבינתיים נכבשה לטביה על-ידי רוסיה והוקם בה ממשל קומוניסטי שהחליט על סיפוחה של לטביה לבריה"מ; כך ששינוי המסלול חסך את החרמת הספרייה על ידי ממשלת רוסיה.

הרבי הסכים מיד לשינוי, ובאחד באוגוסט (כ"ו תמוז) שלח שלשה מברקים: למר בלום הנ"ל, לחברת ההובלה שיינקר בווארשא ולחברת שיינקר בברלין: "לשנות ולשלוח לאיידיקונען, בדרך משטעטין לשטוקהולם, ולשמור [בשטוקהולם] עד לאפשרות המשלוח לנ.י."

וכך אמנם נעשה. בכ"ט תמוז מודיע הר"מ חפץ:

הפסקנו הנסיעה לפה ונשאר באיידיקון, אך משם צריכים לשלוח לשטעטין.

וב-20 לאוגוסט (ט"ז מנ"א) מודיע העו"ד בלום אל הרבי בגלויה:

הקרן עם 100 תיבות כבר נשלח משטעטין לשטוקהולם.. את הקרון השני [שבו 17 תיבות הנותרות של הספרים] איני יכול לשלוח עד שאקבל הודעה בדבר חצי [האלף, שהם \$500 נוספים שיושלחו מנ.י]. על שמי".

בתוכן דומה כתב בגלויות נוספות ב-3 בספטמבר (אדר"ח אלול), ב-10 בספטמבר (ז' אלול), ב-11 אוקטובר (עיוהכ"פ תש"א) וב-22 נובמבר (כ"א מ"ח). אך כל זאת ללא הועיל: 100 התיבות של המשלוח הראשון הגיעו לשטוקהולם, וכעבור שנה שלימה הגיעו משם לנ.י, ואילו 17 התיבות הנותרות נשארו בווארשא, שם נעלמו עקבותיהן, ועד עתה לא ידוע מה קרה להן.

[כל האמור לעיל הוא רק בקשר לספרי-הדפוס. שלוש התיבות של כתבי-היד הונחו למשמרת ברשות השגרירות האמריקנית בווארשא, ושם נשארו עד אשר נכנסה ארה"ב למלחמה ובנין השגרירות וכל אשר בו הוחרם על-ידי השלטון הגרמני].

נראה שהדבר עדיין נמשך עוד כמה חדשים, כי בט' מ"ח תש"ב כותב הרבי לר"י חסדן בקשר לקבלת הספרייה (ח"ו אגרת א'תקצו):

בטח קיבל את מכתבי שהודעתיו מקבלת הביבליותריקה, וכעת עסוקים בהרקת התיבות. בס"ה נתקבלו מאה תיבות, אבל ביניהם שבע תיבות עם כלי בית - דרך אגב כלים כאלה שאינם שוים כלום - אבל הרבה תיבות ספרים עוד נשארו בווארשא - כשלישים [אח"כ נתברר שהן רק 17, כדלקמן] או יותר לערך - אצל העקספעדיציא קו [ג] טורה של שענקער קא. ומה מאד חפצתי לקבלם, אבל כאן אין עכשו שום חברה של טראנספארט שיהי' לה קשר עם ווארשא, והנני בזה לבקשו אולי יש במחננו קונטורה שיש לה קשר עם ווארשא שתוכל לדרוש שישלחו התיבות למחנם הט', אזי יבקש שהקונטורה תשלח מכתב מהיר לשם לשאלו; (1) כמה תיבות בדיוק עוד נשארו שמה מן הביבליותריקה של שניאורסאהן, (2) כמה הוצאות תעלה ההובלה מווארשא למחנם הט' ולהודיעני מזה.

כל ההשתדלויות בנידון הצלת 17 התיבות של הספרים ושלוש התיבות של כתבי-היד

שנשארו בווארשא לא הועילו. את מצב הדברים מסכם הרבי באגרת י"א אדר תש"ג (ח"ז אגרת א'תתקעא):

בחסדי השי"ת עלה בידי להציל תשעים תיבות של ספרים מאוצר הספרים שלי במקום מגורי הקודם, ועוד כשלושים תיבות נשארו שמה

במשך החדשים הבאים נתברר שרק 17 תיבות נשארו למשלוח השני, כנזכר באגרת ז' שבט תש"ד (ח"ח אגרת ב'רנו):

לא כל הספרים שלי הצלתי מפולין, ממאה ושבע עשרה - לערך - תיבות ספרים הגיעו לפה רק מאה תיבות.

כאן מונה גם את שבע התיבות של כלי הבית הנזכרים, שיחד אתם הגיעו 100 תיבות.

במשך זמן המלחמה לא היתה אפשרות להמשיך באיתור שאר הספרים והכתבים שנשארו בווארשא. בכ"ד אדר תש"ו, אחר תום המלחמה, פנה הרבי אל גדולי הספרנים בנ"י. (מר אלכסנדר מארקס מספריית הסמינר ומר יהושע בלאך מהספריה הצבורית בנ"י), באגרת בקשה מיוחדת (ח"ט אגרת ב'תתסז):

אחרי כיבוש הנאצים את פולניא בשנת ת"ש, תפסו הזדים כמה ארגזים מלאי כתבי-יד עתיקים וספרים יקרי-ערך שנשתמרו בספרי' שלי באטוואצק, כתבי יד וספרים אלו - מלבד הרבה שנתוספו אח"כ היו בספרייתו הפרטית של הספרן הידוע שמואל ווינער אשר קניתי ממנו בשעתו.

כתבי-יד: שלשה ארגזים גדולים מלאי כתבי-יד עתיקים נתפסו, כאמור על-ידי הנאצים, בין כתבי היד ישנם כת"י מבעל התניא וחמשת הדורות נשיאי חב"ד הבאים אחרי, משך תקופה של מאה וחמשים שנה לערך. כתבי יד אלה הם במקצוע חסידות וגם הלכה, ביניהם כתבי יד רבים - מכתבים וחליפות מכתבים - שהם אוצר בלום במקצוע דברי ימי עמנו בארץ רוסיא במשך מאתיים שנה האחרונות.

כתבי יד האלה, רשומים על שם הרבנים, חברי אגודת חסידי חב"ד, הרב ר' ישראל דזשיקאבסאן, וחתנו הרב ר' שלמה זלמן העכט, שניהם נתיני ארצות הברית, הבעלים הרשמיים של הרכוש הזה.

ספרים: כמה אלפים ספרים, ביניהם ספרים רבים עתיקים גדולי הערך ויקרי המציאות, הספרים האלה הם רכוש אגודת חסידי חב"ד דארצוה"ב וקנדה.

והנה טרם שנכנסה מדינת ארצוה"ב במלחמה, נהל הסטייט דעפארטמענט משא ומתן עם ברלין ע"ד השבת הרכוש הנ"ל לבעליהם הנתינים של ארצות הברית דאמריקה, והארגזים נחתמו על-ידי המשטרה ועמדו למשמרת עד שעת הכושר לשלחם לארצוה"ב, אולם אחרי שגם אה"ב נכנסה במלחמה נפסק המו"מ, ואחרי ששקטה המלחמה נתחדש שוב המו"מ (העו"ד שעוסק בזה בתור ב"כ הרבנים הנ"ל ואגודת חסידי חב"ד רשום בשולי המכתב).

למען אשר הסטייט דעפרטמנט יעסוק במרץ למצוא הכת"י וספרים הנ"ל להשיבם

לבעליהם, צריכים שהסטייט דפרטמנט יבין כי כתבי יד וספרים אלה הם אוצרות רוחניים גדולים, רכוש האומה, שיש להם ערך היסטורי ומדעי.

ולזאת הנני פונה למע"כ בבקשה גדולה, אשר בתור אוטוריטט בעל שם במקצוע זה יואיל נא לכתוב מכתב על שם הסטייט דפרטמנט להעיד על גודל ערך הכת"י והספרים בעד העם היהודי בכלל, ובפרט בעד הקיבוץ היהודי בארצוה"ב שאליו שייכים הרכוש הגדול הזה.

מספר מסוים של ספרים השייכים לספריה אמנם נתקבל כעבור שנתיים, אך ספק אם הם קשורים ל-17 התיבות החסרות:

לראשונה מבשר הת' שלמה קליין, מניצולי השואה בפולין, בר"ה לאילנות תש"ו: די ביבלאטעק וואס איך האב פערפאקט אין 39 יאהר אין אטוואצק, איז געפינדען גיווארען. גענויע פרטים וועלע שרייבן דאס נאהנסטע מאהל.

שוב כותב הרבי אל הרש"ז גורביץ בא' תמוז תש"ו (שם אגרת ב'תתקכ"א):

חתני הרש"ג שי' הודיעני מה שכותב על אודות בקורו את הרב ד"ר כהנא שי' בדבר הספרים שלי, תודה על העבר ובקשתי להזדרז בסדור הרשימה של הספרים והמשלוח.

בחורף תש"ח כותב הר"ש (ברש"פ) זלמנוב אל הרבי (ח"ט, שוה"ג לאגרת ג'קפג):

קבלתי מכתב מש"ב זלמן גורעוויץ אשר בו מודיעני.. אשר כבר שלה, יחד עם חפציו, כל הספרים השייכים לכ"ק אדמו"ר שליט"א שקיבלם מעקד הספרים אצל הקהלה בווארשא על-ידי ד"ר כהנא. שלח זאת דרך טראנזיט פאריז ישר לנויארק על שמי. כפי שכותב יש בין הספרים הרבה ספרים עתיקים ועל כמה מהם רשום "מספרי נתן גו"א מקרעמענצוג".

ואז כותב הרבי שוב לרש"ז גורביץ בי"ז שבט (שם אגרת ג'קפג):

ידידי הרב הנכבד וו"ח אי"א ש"ב מוה"ר שמואל שי' זלמנוב מסר לי פ"ש ממנו ומהתעסקותו בדבר הספרים שלי. תודה וברכה עבור זה.

הספרים "מספרי נתן גו"א מקראמאנצוג" נמצאים בספריה; אמנם עדיין לא נתברר אל נכון, אם אלו היו 17 התיבות הנשארים, או שהיו אלו רק חלק מהספרים, ואילו שאר תיבות הספרים לא נמצאו מעולם, ועקבותיהם לא נודעו.

בשנת תשי"ב, כאשר הגיעו לארה"ק ספרים רבים מאירופה, שאל הרש"י זין את כ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו, אם יש דרך לזהות את הספרים הבאים מהאוסף האמור, וכ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו השיב לו (אג"ק שלו ח"ו אגרת א'תקסו):

בנוגע להספרים, הנה לאחר הבירור אצל הר"ח ליברמן, שהוא הי' הספרן אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, אין סימן על הספרים, אלא שבחלק מהם ישנה כתובת שהם מהספרי' של שמואל ווינער, ואולי יעלה בידי להשיג תצלום הכתובת זו ואשלחנה ואפנה במכתבים על פי הצעת כהדר"ג שי'.

גם שלוש התיבות של כתבי-היד נחשבו שנים רבות כאבודות, עד שנמצאו והוחזרו - כמסופר לקמן.

מאז תום המלחמה ועד להסתלקותו ביו"ד שבט תש"י, לא הפסיק כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע להשתדל באיתור והצלת אוסף הכת"ק והספרים שעדיין לא הגיעו מפולין. עבדו בזה עורכי דין בוואשינגטון, בשיתוף עם אנשי הממשל. מזמן לזמן היתה מתקבלת התשובה "לא נמצא כלום", למורת רוחו של הרבי.

בקיץ תש"ז כתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע למזכירו הרמ"ל רוטשטיין ע"ה (אג"ק חי"ג אגרת ד'תתקכב):

בבקשה לדבר עם חתני הרה"ג הרממ"ש שליט"א [הוא כ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו] אפשר שיכתוב לו [למו"ה יצחק גולדין, ששהה באותה עת בפולין] על אודות חיפוש הכתבים בווארשא בהקעלערס [מרתפים] של רחוב.. כן במקום שנתקבצו הרבה כתבי יד.

אך גם הוא, כנראה, לא מצא כלום.

הידיעה הראשונה על המצאו של אוסף הכת"ק ב"ידישער היסטארישער אינסטיטוט" בווארשא, התקבלה באגרת שכתב משם מר ב. מארק אל ה"ר פנחס אלטהויז, באביב תשי"ז

מר מארק הודיע הדברים גם אל מוהרש"י ז"ל שכתב על כך אל כ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו, ובי"א תמוז השיב לו (אג"ק חט"ו אגרת ה'תרד):

ת"ח על כתבו ע"ד דברי ב. מארק שי'. ובטח נודע בנתים - שהנ"ל כבר התקשר עם הר"פ שי' אלטהויז בנדו"ז.

משום מה, לא באה לפועל העברה זו באותה שעה. פריצת דרך קטנה נעשתה בשנת תשכ"ד: חבילת אגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע הובאה משם לאה"ק, ונמסרה על ידי מר שזר לידי כ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו, כשנכנס אליו ליחידות בפורים תשכ"ד, בעת ביקורו בנ. י.

נושא הבאת כל האוסף ירד משום מה מהפרק באותה תקופה. בט' אייר תשכ"ג נפטר ה"ר פנחס אלטהויז הנ"ל, ושוב לא שמענו על תוכניות הצלת האוסף הזה, עד אשר הוחזרו בקיץ תשל"ז לאחר השתדלות מסועפת. ומעשה שהיה כך היה:

לערך בשנת תשל"ב קיבלה הספרייה הציבורית באוטובה מיקרופילמים מכל כתה"י שבספריית ה"ידישער היסטארישער אינסטיטוט" שבווארשא, וביניהם גם כתה"י רבים השייכים לחב"ד. כשנודע על כך למרכז תנועת חב"ד, קיבלו צילום מהמיקרופילמים של כתה"י השייכים לחב"ד, ויחד עם זה התחילו בהשתדלות להשיג רישיון לקבלת כל האוסף הזה חזרה.

על ההשתדלות הזאת מספר הר"י שי' קרינסקי (כפר-חב"ד גליון 503 ע' 16):

התחלנו לחשוב איך משיגים את האוצר ומעבירים אותו אלינו, וכאן נכנס לתמונה השליח הנודע הרב אברהם שם טוב, שפתח בהפעלת קשרים מתאימים בווינגטון.

אני זוכר את הפגישה שקיימנו עם הנוגעים בדבר באחד מבנייני המימשל בווינגטון. הלחץ שהפעלנו הועיל, ובעקבות מאמציו של הרב שם טוב הגענו עד מי שהיה אז שר-החוץ, מר הנרי קיסינג'ר, שהגיש לממשלת פולין בקשה רשמית לשחרור הספרים מטעם שגרירות ארה"ב בוורשה. בד-בבד עם הבקשה של השגרירות, פנו גם אנשי כמורה בדרגות גבוהות בארה"ב לגורמים נוצריים בוורשה, בבקשה לפעול לשחרור הספרים.

בתחילה השיבו מוורשה שאינם מצליחים למצוא את האוסף. נשלח לשם ה"ר אהרן שי' חיטריק אשר עסק זה שנים בעריכת דרושי אדמו"ר ה"צמח-צדק" מכת"י והוצאתם לאור בסדרת "אור התורה". הוא הכיר את כתי"ק רבותינו, ובתור שכזה נשלח לשם לבדוק את כתה"י שב"אינסטיטוט" הנ"ל. בחודש מרחשון תשל"ו נסע לשם, ובמשך כשבוע איתר וזיהה את אוסף הכתי"ק של חב"ד.

הדיונים אודות קבלת רשיון החזרת האוסף לחב"ד נמשכו כשנה וחצי, אז נסע לשם הר"א שי' חיטריק יחד עם ה"ר אברהם שי' שמטוב - שהתעסק בקבלת הרשיון הזה - כדי לזהות את כל הכרכים השייכים לאוסף הזה ולהבטיח שאכן ישלחו לני.

הם שהו שם כשבוע וחזרו לני. כעבור ימים אחדים נסע לשם שוב הר"א שי' שמטוב - כדי להבטיח שכל הכרכים נארזים בתיבות ונשלחים לני. סוכ"ס הגיע האוסף לני. בחודש תשרי תשל"ח.

כאשר הגיע אוסף הכתי"ק לספריה, בשלהי תשרי תשל"ח, שהה כ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו בחדרו שב-770, בהשגחת רופאים.

למעלה מחודש ימים שהה כ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו ב-770. הפעם הראשונה שיצא לחוץ הייתה כדי לראות את אוצר הכתי"ק שהוחזר. בער"ח כסלו בא כ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו יחד עם מזכיריו לספריה, כדי לבדוק את אוסף הכתי"ק. במשך שעתיים ישב הרבי בספריה ובדק את הכתבים - כרך אחרי כרך. וכשגמר - חזר ל-770 לתפלת המנחה.

גודל נחת-הרוח שהייתה לכ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו בראותו את האוצר היקר הזה מוחזר לחב"ד, בודאי פעל לטובה על בריאותו.

למחרת, בר"ח כסלו, הייתה הפעם הראשונה שהרבי נסע לביתו, מאז חולשתו בלי שמיני עצרת.

כעשרה כרכים מאוסף זה, הובאו לאה"ק בין השנים תש"ו-תש"ח, על-ידי מפקדת "הבריחה וההעפלה", ונמסרו לבית הספרים הלאומי בירושלים.

לאחר קבלת האוסף חזרה מפולין בשנת תשל"ח, התחילה השתדלות נציגי חב"ד לקבל בחזרה, גם את מה שהגיע בדרכים לא ידועות לירושלים. המשתדלים בזה היו מוה"ר אברהם שי' שמטוב והעו"ד ר' יוסף שי' שוסטאק. כדי להוכיח שכת"י אלו באים מאוסף רבותינו, מסר

כ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו את רשימת כתי"י שערך בריגא, כמסופר לעיל פ"ו. בתחילת שנת תש"מ, הוחזרו גם כתי"ק אלו אל ספריית חב"ד.

עד אשר הספיקו שליחי חב"ד לקבל בחזרה את כתבי-היד מספריית ווארשה הזדרזו לשם סוחרי ספרים עתיקים, שיחדו את שומרי הפתח והבריחו משם עשרות רבות של כרכי כתי"ק נבחרים, שאותם מוכרים במחירי עתק, זה שנים רבות.

רובם נמכרו לחסידי חב"ד, ובסופו של דבר חזרו למקומם בספריית חב"ד. אמנם ע"פ הרשימות נראה, שעדיין נמצאים כרכים מרובים בידיים פרטיות, והתקווה היא, שבסופו של דבר יוחזרו אף הם לספריית חב"ד.

ה"סבא משפולי"

בדברי רבותינו נשיאינו

התגלות הסבא משפולי

בהיות הסבא משפאליע כבן שלוש או חמש שנים, היה אצל מורנו הבעל-שם-טוב בהיותו בשפולא, וברכו מורנו הבעל-שם-טוב ואחר הברכה הניח ידו הקדושה על ראש הילד ולבו, ומאז - אמר הסבא משפאליע - הרגשתי פתיחת המוח בלימוד התורה ותשוקת הלב בעבודת הבורא ואהבת ישראל. וכשהיה אצל מורנו הרב המגיד ממעזריטש הרגיש בעצמו שהוא בעל מדרגה, אבל השתדל להעלים שלא יכירו בו.

פעם הלך רגלי למורו רבינו המגיד למעזריטש, ופגע בבעל עגלה יהודי שהוביל משא, והעגלה טבעה בבוקר, וביקשו הבעל-עגלה שיעזור לו להוציא את העגלה מהרפש, והסבא משפאליע אמר כי אינו יכול להגביה משא כבד כזה. ענה לו העגלון: אתה יכול, רק אינך רוצה. ומכיוון שנתן ידו על העגלה - עלתה העגלה מהבוקר.

הסבא משפאליע הרגיש בדברי הבעל-עגלה "אתה יכול, רק אינך רוצה", כי היא אמירה בדרך רמז מלמעלה שצריך להתגלות. ובבואו למעזריטש להרב המגיד, קראו הרב המגיד, ואמר לו במעמד התלמידים הקדושים: "הבעל-שם-טוב אמר לי, שאתה יכול לחלץ עגלה עם משא. יכול אתה, וצריך אתה להיות רבי". וסמכו וברכו.

(אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' ע' צח)

ביקורו אצל הבעש"ט

"היום יום" י"ד טבת

הסבא משפאליע - דער שפאלער זיידע - היה איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד.

בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן - שנת תקס"ט או תק"ע - סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט "און ער האט מיר ארויפגעלייגט דע הייליגע האנט אויפ'ן הארצען און פון יעמאלט אן איז מיר ווארעם". [=והוא הניח ידו הקדושה על לבי, ומני אז חם לי].

תנועת צדיק, ומכל שכן ראייה או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.

עלייתו בלהב השמימה

ב"ה, יו"ד מנ"א, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר ישראל נח שי' [בליניצקי]

שלום וברכה!

... נהנה אני מסיפורי צדיקים שמעתיק במכתבו, ובודאי גם להבא ינהג ככה ות"ח מראש.

במ"ש אודות הרה"צ משפאליע בהיותו אצל אדמוה"ז, הנה רשום אצלי בסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודותו בזה, שאמר לאדה"ז איר האט אנגעהייבן שרייבען א ספר של צדיקים און די וועלט קען דאס ניט פארטראגען זיינען נתעורר געווארען קטרוגים למעלה ופסקו שישרף, ואני אעלה באותו להב השמימה.

וכן הי' שבזמן השריפה נסתלק הרה"צ הסבא משפאליע.

ברכה לקיין בריא ושמח ואיוש"ט.

בהתועדות ש"פ מקץ תשכ"ב התייחס הרבי עוד לעניין זה:

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שרבינו הזקן כתב גם את "ספר של צדיקים". הספר הזה עלה בלהב השמימה, באותו זמן שה"שפאלער זיידע" הסתלק.

הסבר לקשר העניינים שבין הסתלקות ה"סבא משפולי" עם שריפת הספר לא שמעתי, אך אני שמעתי את שני העניינים אלו בחדא מחתא, ומשמע שהדברים קשורים זה בזה.

שורשו משם ב"ן

במוצאי שבת קודש פרשת שמות תרס"ז, בהיותו בוורצבורג, סיפר כ"ק אדמו"ר הרש"ב (תורת שלום עמוד 84):

הסבא משפולי היה נוהג לקרוא לעצמו בכל מיני שמות של ביזיון, בהמה וכו'.

פעם היה בליאזנע בעת נשיאות כ"ק רבינו הגדול, והיה האכסניה שלו בעליה. והלך כ"ק רבינו הגדול אליו, וכאשר הלך כ"ק רבינו הגדול על המדרגות, אמר אז השפאלער זיידע: "מי יעלה בהר הוי' כו'".

וכאשר עלה אמר השפאלער זיידע לכ"ק רבינו הגדול איר "גייט צום דעם אלטן בהמה"
[=אתם הולכים אל הבהמה הזקנה]. והתחיל לבזות את עצמו כו'.

ואמר לי כ"ק אאמו"ר (היינו כ"ק אאזמו"ר זצוקללה"ה. הכותב) דלהיות נשמתו משם ב"ן לכן
קרא עצמו בשם בהמה. וד"כ נשמות אלו דשם ב"ן צריכים לבטל את עצמם (ו"ל דהביטול הוא
שלא יהיה ח"ו וח"ו יניקה כו'. המספר).

חוש באהבת ישראל

באחרון של פסח הש"ת, בסעודת היום, מופיע מדברי אדמו"ר הרי"צ:

שאלה: על ידי איזה עבודה מגיעים לאהבת ישראל?

תשובה: העניין המדובר אודות ה"שפאלער זיידען", שהיה לו חוש באהבת ישראל, זהו עניין
אחר.

בהערת רבינו על שיחה זו, מביא כי "הרה"צ ר' אריה לייב בר' ברוך. מתלמידי ר' פינחס
מקוריין ואח"כ – של הבעל שם טוב".

ענייניו העיקריים וחג הפסח

בספר השיחות תש"ד (ע' 116) אמר אדמו"ר מהור"י"צ: עס איז א מנהג אום שמחת תורה און
אחרון של פסח צו זינגען דעם ניגון פון שפאליער זיידען, דעם "האפ קאזאק". דארף מען אים
יעצט זינגען". [=ישנו מנהג בשמחת תורה ואחרון של פסח, לנגן את הניגון של הסבא משפאליע
"הופ קאזאק". צריך לנגן זאת כעת].

גם בהתוועדות שבת בראשית תשכ"ז (סעיף יד), דיבר הרבי בעניין זה:

"פעם היה הסדר לנגן בשמחת תורה את הניגון של ה"שפאלער זיידען", מסתמא כולם מכירים
את הניגון. ינגנו זאת עתה".

**בשיחת אחרון של פסח תש"ל הסביר כ"ק אדמו"ר את הקשר בין הסבא משפאליע לחג
הפסח דווקא - בשלושה עניינים:**

עניין נוסף הקשור לאחרון של פסח הוא שבו נהוג לנגן את ניגונו של ה"שפאלער זיידע". ישנם
אמנם כמה עניינים ממנו, אך מתוכם נבחר הניגון "האפ קאזאק", שהוא שייך לרגלים.

ולכאורה איזו שייכות יש לכך דווקא עם חג הפסח? אלא זהו קשור עם שלוש עניינים שאנו
מוצאים אצלו, שכל אחד מעניינים אלו יש לו שייכות עם חג הפסח.

אצל הסבא משפולי הייתה אהבת ישראל בתוקפו, ועל פי חסידות. וכידוע הסיפור שהבעל-שם-טוב הניח פעם את ידו על ליבו, ומאז היה אצלו לב חם, שלכן ידוע כל האריכות בנוגע לאהבת ישראל שלו.

לאהבת ישראל יש שייכות מיוחדת עם פסח, שכן למרות שאנו אומרים על מתן תורה שהייתה מצד אהבת הקב"ה לבני ישראל, כלשון "הבוחר בעמו ישראל באהבה", וכפי שאומרים "ובנו בחרת", שזה מגיע מצד האהבה, אך אין זה מגיע לאהבה שהייתה בגלוי בשעת יציאת מצרים, כפי שנאמר על הזמן של יציאת מצרים "כי נער ישראל ואוהבהו".

גם עיקר עסקו היה כפדיון שבויים, וזה הרי העניין של פסח, כיוון שאז היהודים יצאו ממצרים, שלכן מבין שלושת הרגלים נקרא פסח "זמן חרותנו". ועניין החירות הוא הרי פדיון שבויים.

אצל ר' לייב שרה'ס, הסבא משפאליע, מוצאים עניין שלישי שגם לו יש שייכות לפסח: אצלו מוצאים את העניין של ניסים ונפלאות, שגם זה קשור עם פסח.

הגמרא אומרת בברכות ש"הרואה נו"ן בחלום נסים נעשו לו והרואה שני נוני"ן בחלום, ניסי ניסים נעשו לו". ומובן שזהו עניינו של חודש ניסן, שיש בו שני נוני"ן, שזו מעלתו לגבי החודשים תשרי וסיון.

במילא מובן השייכות של חודש ניסן עם ר' לייב שרה'ס, שכן אצלו מצינו ניסים באין ערוך לגבי הניסים של שאר הרביים.

ומצד כל זה יש לומר בדרך אפשר שזוהי השייכות של הסבא משפאליע לחג הפסח, ובמיוחד שהמופתים אודותיו היו קשורים עם "לב מלכים ושרים", וגם ידוע הסיפור מרבינו הזקן, שהסבא משפאליע אמר לו "מי יעלה בהר ה'", והסיפור בנוגע לספר של בינונים וספר של צדיקים.

ניגוניו של הסבא משפאליע

באותה שיחה הסביר הרבי גם מדוע בחרו דווקא בניגון "הופ קוזאק", מבין כל ניגוניו של הסבא משפאליע:

בין ניגוניו גופא, ישנו ניגון הגעגועים "קול ביער אנכי שומע". אבל בחרו דווקא את השיר הזה של ריקוד, שקשור עם קוזאקים, שעניינם (כידוע ליוזעים) הוא, שבין אנשי הצבא עצמם, אצלם הייתה משמעת חזקה, והם הלכו באופן של מסירות נפש ועד להפקרות, ואצלם היה כידוע "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו", שכך היה בזמנו של הסבא משפאליע ובשנים מאוחרות יותר, כידוע לכל מי שהיה שם.

זהו קשור גם עם מה שכתוב בהמשך ההלולא שדווקא אנשי הצבא נמצאים במלחמה. את האוצרות מוסרים אמנם לפקידי החיל, אבל הכוונה היא שהם יגיעו לאנשי החיל, והם ינצחו בפועל, שזה קשור עם מידת הנצח והמסירות נפש.

שזה ייעשה מתוך שמחה וטוב לבב ומתוך הרחבה, וכאשר יהיה ניצחון המלחמה יכריזו "הופ קוזאק", וילכו עם ריקוד בקרוב ממש לקבל פני משיח צדקנו.

(שיחת אחרון של פסח תש"ל. הנחה בלתי מוגה)

כל מציאותו - נס!

בשיחת אחרון של פסח תש"ל דיבר כ"ק אדמו"ר אודות הסבא משפאליע, והזכירו כמה פעמים בשם "ר' לייב שרה'ס". מאוחר יותר, בשיחת שבת פרשת אחרי, הסביר הרבי שהסבא משפאליע ור' לייב שרה'ס זה למעשה אותו אדם (ראה להלן).

וכך סיפר הרבי אודות ר' לייב שרה'ס:

כל מציאותו, היא עניין של נס: ישנו ספר בשם רז' המלאך (לא אומרים את השם המלא, כיוון שזה שם של מלאך, ושם בלתי רגיל) [וכידוע שזאת סגולה להחזיק את הספר הזה בבית] - שהספר הזה נדפס לפני שר' לייב שרה'ס נולד, ומכ"ש שזה היה בכתב-יד שנים קודם לכן, והכל מודים שכתבי היד הללו היו מאות שנים לפני לידתו.

מוצאים אנו בספר הזה, תפילה עבור ר' לייב שרה'ס, שיהיה לו פתיחת המוחין. וכאשר מחפשים ר' לייב שרה'ס בדברי ימי ישראל, לא מוצאים משהו אחר, ומוכן שלא ערכו תפילה עבור אחד שלא ידעו עליו, והרי זה סימן שהכוונה אליו, אף על פי שזה נכתב שנים רבות קודם לכן.

מצינו אכן על-דרך-זה במקום נוסף, שבמגילת תענית כתבו שתיקנו תענית בט' טבת על שם הגזירה שהייתה מאות שנים אחר-כך; אבל שם אפשר להתווכח, וכפי שישנם מפרשים שאומרים שזה היה בגלל עניין שאירע בימי עזרא.

בנידון דידן אבל, אי אפשר להתווכח, כיוון שאי אפשר לומר שזה מכוון על יהודי שלא התפרסם, וממפורסם אחר לא ידוע, זולתו.

שזה עניין, שאלו שאינם מאמינים במופתים ועניין יודע עתידות, אין להם שום ביאור על זה כ-יצד מגיעה תפילה על ר' לייב שרה'ס בספר שנכתב מאות בשנים לפני זה (והתפילה הזאת אכן התקבלה, ואצלו היה פתיחת המוחין). וזהו העניין של "ניסי ניסים נעשו לו", ולא רק ניסים שלא היו מפורסמים, אלא עניינים שאפשר להראות באצבע ואפשר לומר: קח את הספר הזה, תדפדף בו ותראה שנכתב בו שחור על גבי לבן, בדף פלוני ובעמוד פלוני, ואפשר ללכת לכל ספרייה ולראות את זה בספר הזה.

הסבא משפאליע ור' לייב שרה'ס - אותו אדם!

כאמור, בשיחת שבת פרשת אחרי תש"ל, התייחס הרבי לעובדה שהזכיר את הסבא משפאליע ואת ר' לייב שרה'ס כאותו אדם:

כיוון שמדברים כבר בעניין הספק, הרי כאן המקום לכאר עוד עניין שדובר אודותיו באחרון של פסח, שדובר בקשר לסבא משפאליע ובקשר לר' לייב שרה'ס, וקישרו זאת שזה אותו אדם, והגיעה הקושיה: כיצד אפשר לומר שהסבא משפאליע ור' לייב שרה'ס היו שניהם אותו בן אדם?

אבל מונח בפשטות לומר, שזה אותו אחד. כיוון שבכלל הן בנוגע לסבא משפאליע והן בנוגע לר' לייב שרה'ס, יודעים מאוד מעט. ומה שיודעים בקשר לכל אחד משניהם הוא - שכל העניינים שאירעו אצל שניהם, אירעו באותו זמן, ושניהם היו תלמידים של המגיד, ולשניהם הייתה שייכות לבעל-שם-טוב, ולשניהם היה אותו שם, ואצל שניהם אירעו הרבה מופתים, ושניהם היו נסתרים - שלכן מונח בשכל לומר, שהם היו אותו אדם.

ומה ששואלים, שבספר רז' המלאך כתוב ששם אמו היה שרה, ואצל הסבא משפאליע יש שם אחר - הרי זו אינה ראייה, כיוון שאפילו אצל ר' לוי יצחק מבארדיטשוב, שהוא היה מפורסם, יש ספק מה שם אמו - שמובא ב"קב נקי" שהוא ראה פדיון של ר' לוי יצחק מבארדיטשוב, ששם כתוב שמה של אמו אחרת מכפי שכתוב בכל מקום, שלכן הוא אומר שבמקומות האחרים זוהי טעות - ויכול להיות שהוא צודק, אבל על כל פנים אנו רואים שאפילו בנוגע לר' לוי יצחק מבארדיטשוב גם יש ספק כיצד קראו לאמו.

כך גם בנוגע לסבא משפאליע ור' לייב שרה'ס, שאין להביא ראיה משם האמא. הרי יכול להיות שהוסיפו לה שם, או שהיו לה שלושה שמות, או שהחליפה שם וכו'.

לכן אמרתי, שהם היו אותו אדם. ועד שימצא בוודאות שהם היו שני אנשים נפרדים, יישאר הביאור מדוע בחרו לנגן את הניגון שלו באחרון של פסח, כפי שדובר באחרון של פסח, ואם לא, נחפש ביאור שני - אם בכלל צריך ביאור, כיוון שבהחלט ייתכן ניגון לא מצד המחבר, אלא מצד תוכן הניגון, וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר נהג לכאר כמה פעמים תוכן של ניגון, יכול להיות שמנגנים זאת מצד תוכן הניגון, שבעל מנגן יכול להסביר זאת.

אבל עד שלא יגיע מישהו ויאמר שהוא ראה שני קברים ושני מצבות ובשני מקומות שונים, ושני יארציט נפרדים, ושמות שונים של האמא, והוא יהיה איש נאמן - הרי עד אז אפשר לומר ששניהם היו אותו אדם, ושלוש על ישראל.

ה"שפאלער זיידע" וחב"ד

בסעודת יום שביעי של פסח תשכ"ה, נסובו הדיבורים אודות ה"שפאלער זיידע" - הרה"ק וכו' רבי אריה לייב משפאלע - ושאל אחד המסובין האם ישנה שייכות בין הנ"ל וחב"ד?

כ"ק אדמו"ר: שמעתי מחסידים כמה וכמה סיפורים ופרטים מהשייכות שהיה בין אדמו"ר הזקן ו"השפאלער זיידע", אך מכ"ק מו"ח אדמו"ר שמעתי רק ב' דברים:

(א) ידוע שכ"ק אדה"ז רצה לכתוב "ספר של צדיקים" נוסף ל"ספר של בינונים" (ספר התניא), והוציא כוונתו מן הכוח אל הפועל וכתבו – אלא שנשרף, ובאותו להב עלה גם ה"שפאלער זיידע" ונסתלק.

- כשסיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר את הדבר שאלתי: הרי הוא היה במקום רחוק? ומו"ח שתק ולא ענה (כדרכו כמה פעמים).

(ב) פעם ביקר אצל אדמו"ר הזקן (בשנת תקס"ט – או תק"ע) וסיפר לו הרה"צ משפאלע כי בהיותו בן ג' שנים זכה לראות את הבעש"ט אשר הניח ידו הקדושה על לבו ומאז נעשה "חם" לו, ונטע בו את המידה דאהבת ישראל (והסיפור כבר, כמדומני, נדפס ב"היום יום").

ב"שער הכולל" (מזקני רא"ד לאוואט) כותב בשמו: שכשראה פעם הראשון את הסידור הזה אמר להפליא את הרב המחבר ז"ל בזה"ל, דרך המחברים להעמיד תחילה הקדמה שלהם ואח"כ את גוף הספר, והרב הקדוש הזה סידר תחילה מודה אני כו' וברכות והודאות להשי"ת ואח"כ הקדמה וגם ההקדמה הזאת היא כולה דברי אלוקים חיים – וקרוב לוודאי שזהו ממקור מוסמך.

[אחדים מהנוכחים הזכירו שישנם כיום משפחות בשם "זיידמן", "זיידה" וכיוצ"ב, שהם מתייחסים לה"שפאלער זיידע", וכ"ק אדמו"ר אמר שהוא מכיר כמה משפחות בשמות אלו].

אדמו"ר הזקן חבבו מעוד

בסעודת ליל אחרון של פסח תשכ"ז, שאל הרש"ג:

בספר השיחות תש"ד איתא, דבשמחת תורה ואחרון של פסח מנגנים את ניגונו של ה"שפאלער זיידע" – ניגון "האפ קאזאק". ברצוני לשאול:

(א) מהי השייכות של הרה"ק הנ"ל עם חב"ד? (ב) מהו הקשר של הניגון עם מועדים אלו?

כ"ק אדמו"ר: אדמו"ר הזקן חיבבו מאוד – הוא היה בין תלמידי הרב המגיד (וכמדומה דובר מזה פעם), וישנו גם ב"תורת שלום" ע"ד ביקורו אצל אדמו"ר הזקן.

הניגון – הוא ניגון של שמחה ונצחון, נקודות המועדים הנ"ל.

עניינו של הסבא – פדיון שבויים

בסעודת ליל אחרון של פסח תש"ל, שאל הרש"ג:

מה היה הקשר בין אדמו"ר הזקן וה"שפאליער זיידע" – שכ"ק מו"ח אדמו"ר הורה לנגן באחרון של פסח את הניגון "האפ קאזאק"?

כ"ק אדמו"ר: עניינו של ה"שפאלער זיידע" היה שהוא עסק ב"פדיון שבויים".

רש"ג: מהי השייכות בין "פדיון שבויים" לחג הפסח?

כ"ק אדמו"ר: חג הפסח הוא העניין ד"פדיון שבויים" וכמו שאומרים "זמן חירותנו".

- ישנו שוחט שהוא קרוב שלו (עס איז דא א שוחט וואס ער איז זיינער א קרוב").

הרב אליהו יאכיל סימפסאהן: אני נוסע מידי פעם לבוסטון ונמצא אצל נומאן, והם מבקשים ממני תמיד שאספר סיפור מה"שפאלער זיידע".

רש"ג: הגיע אורח [הכוונה היה לרב סימפסאהן] היה ראוי שיספר ממנו סיפור אחד.

כ"ק אדמו"ר: שמא תפעלו עליו ("אפשר פועל'ט איר בא איהם") [פנה לרא"ס ואמר לו: שמא תספרו כאן מה שאתם מספרים אצל נומאן ("אפשר דערציילט איר דא, דאס וואס איר דערציילט ביי נומאן")!]

רא"ס: לע"ע אין בזכרוני.

רא"ק: האם אני יכול לספר משהו.

כ"ק אדמו"ר: אדרבה. [רא"ק סיפר סיפור].

ביקור הסבא משפולי אצל רבינו הזקן

אחר הסתלקותו של הרה"ק רלוי"צ בשנת תק"ע, נסע רבינו הזקן לנחם את בני ביתו, ונשאר עד אחר חג הפסח. באותם ימים הגיע ה"שפאליער זיידע" לברדיטשוב ונכד רלוי"צ הודיע לרבינו כי "הסבא" בעיר. הרבי ביקש מהנכד שימסור ל"סבא" כי בדעת רבינו לבקרו. הנכד הגיע לאכסניית ה"סבא" ונעמד בין המוני החסידים שצבאו על הדלת ופדיונות בידם.

הגם אתה באת ליתן "פדיון", שאל "הסבא", את הנכד? וכששמע את השליחות שבפיו קם "הסבא" ממקומו והכריז בשבועה כי רבינו לא יבוא אליו.

הנכד חזר לרבינו ומצאו מוכן ומזומן לצאת לדרך אל "הסבא", וגם כששמע את תגובת "הסבא" ושבועתו, לא נסוג אחור באומרו כי אינו נפטר מלקדם את פניו אף אחר שבועה זו, ובתוך הדברים הגיע "הסבא" ונכנס לבית הרבי.

נסתגרו שניהם בחדר רבינו, וכעבור זמן רב יצאו ועמדו להיפרד איש מרעהו, אולם הנכד התערב ואמר שאם הקרה לו ה' שני אורחים חשובים כאלו אינו מוכן לוותר, ומבקשם שיסעדו יחדיו בביתו, "אם רק תיתן – נסעד", אמר "הסבא". וישבו שניהם לסעודה. ובכל פעם שהיו צריכים לפתוח הדלת היה "הסבא" מזדרז לקום ממקומו ולפותחה.

(מגדל עוז עמד קע, מהרב רד"צ חן ששמע מאביו הר"ר פרץ חן)

ה"שפאלער" נענה להזמנת רבינו הזקן לסעודה

ועוד מסופר על פגישה נוספת שבין רבינו הזקן והסבא. החסיד ר' צבי מסמיליאן נכח בשעת האסיפה בברדיטשוב, וסיפר את אשר ראו עיניו, וזאת שמע מהרה"ג הרה"ח ר' פרץ חן מטשערניגאוו מפיו:

באסיפה זו ישבנו רבנו הזקן והרה"ק רלו"צ בראש, וגם הרה"ק ר' צבי בן הבעש"ט היה במקום, אך למד כל הזמן בגמרא שהייתה פתוחה לפניו ולא התערב כלל במתרחש. לפתע נשמעה דפיקה בדלת, ורבינו קרא: פתחו הדלת להסבא! ואכן היה זה "הסבא" משפאליע שנכנס, אך לא ישב אלא הלך הלוך ושוב לאורך החדר.

- זיידע וואשט זיך צום עסין, פנה אליו רבינו. הסבא המשיך בהליכתו כאינו שומע, וכן לא הגיב לפנייתו החוזרת של רבינו המבקשו ליטול ידיו לסעודה. כאן פנה רלו"צ לאדמוה"ז ושאל בתמיהה, האם אינו יודע כי ה"זיידע" שרוי תמיד בתענית?! רבנו לא שינה מדבריו וביקש בשלישית: זיידע, וואשט זיך צום עסין! וזאת הפעם ציית "הסבא" והסב לשולחן עם כולם.

אסיפה זו נתכנסה לטכס עצות כיצד לבטל הגזירה שריחפה אז על ראשי היהודים ורבנו תבע שיש לאסוף סכום כסף גדול, ולשם כך על כל אחד מהנערים לתת עטרות הכסף מטליתו ומהקיטל, ועי"ז יצברו כסף רב.

בתוך כך קמו שני שלוחי הרה"ק ר' ברוך ממעזבוז שהתנגד להצעה זו, ומסרו בפקודם רבם כי מרדכי היהודי לא גזר על העם ליתן מעות לבטל הגזירה.

לשמע דברים אלו קם רבנו ממקומו ופנה למסובים בקריאה שיהיו עדים למשמע אוזניהם, כי הרה"ק ר' ברוך אומר עליו שהוא המרדכי שבדור. ולגופו של ענין – המשיך רבנו – הרי גזירות מתבטלות על ידי צום וממון, בימי מרדכי פעלו בצום וכיום בממון.

(מגדל עוז עמד קעא, מהרב רד"צ חן)

הסכמה מן השמים

פעם הביאו לפני הסבא קדישא את סידורו של אדמו"ר הזקן, שיתן הסכמתו עליו, מכיוון שאז היו הרבה מערערים על הסידור מצד הגר"א ושאר המתנגדים לחסידות.

ואמר הסבא קדישא: אין הסידור הקדוש הזה צריך הסכמה, גם אין רצון הרה"ק להדפיס הסכמה בתוך הסידור.

ואמר טעמא דמילתא בדרך צחות: דהנה, מנהג העולם להדפיס הסכמות על הספרים בתחילת הספר. ולכאורה, אין זה יושר שיהיו מונחים דפי ההסכמות מעל גוף הספר, כי הרי זה "חול לגבי קודש", ועל פי הדין יש הקפדה שאסור להניח ספר שקדושתו מועטת על ספר שקדושתו יותר גדולה, ומכל שכן בתוך ספר אחד גופא נראה לכאורה דחמור יותר.

וצריך לומר שההיתר הוא מכיוון שגם המחבר בעצמו כותב הקדמה בתחילת הספר, ולא כל פעם נזכר בו דברי תורה, אלא סיפור דברים והתנצלות בלבד, וההקדמה נדפסת בתחילת הספר, הוא משום שבספר אחר שייך בזה עניין "שקליפה קדמה לפרי", ועל כן יש היתר גם על ההסכמות הנדפסות בריש הספר ומונחות על גוף הספר.

אבל בסידור הקדוש הזה, מבחין שהרה"ק רבי שניאור זלמן שונה מדרך המחברים וסידר מיד בתחילתו "מודה אני וכו'", ברכות והודאות להשי"ת, ואחר-כך נכתב הקדמה שהיא כולה דא"ה, ולא נמצא בתחילת הסידור שום ענין שנוכל לומר עליו שהוא בבחינת "קליפה קדמה לפרי", ואם-כן, האיך ירהיב איש בנפשו לכתוב הסכמתו על זה בסידור הקדמון, כיוון שיש לפקפק בזה על פי הדין כאמור, אם יש היתר להדפיס הסכמה בתחילת הסידור; ואם להדפיס הסכמה בסוף הסידור - אין זה מנהג העולם, ועל כן מוטב שיודפס הסידור בלי שום הסכמה, כי בלאו הכי כל הערעור ישתתק מעצמו במשך הזמן, כיון שכבר מוסכם זה הסידור מן השמים.

בסיימו לומר דברים הנ"ל, עלעל הסבא קדישא בסידור ועיין בו בכמה מקומות, ובטרם הניח הסידור מידו, אמר בנוגע לנוסח הסידור של אדמו"ר הזקן, בדרך שחוק מעט כדרכו הקדמון, בזה הלשון: הכל אציית לו...

ביקור הסבא משפולי אצל ר' וואלף מזיטומיר

באחת ההתוועדויות של חסידים בי"ט כסלו בלויבאוויטש הבירה, ישב החסיד המפורסם רבי מרדכי יואל ע"ה - שהיה עוד בין "היושבים" אצל הגאון החסיד רבי הלל מפאריטש, וסיפר את הסיפורים דלהלן.

בין היושבים היה נכדו הרה"ח ר' ברוך ז"ל דוכמן שהיה שותה דבריו בצימאון. ר' ברוך היה בעל שמועה ודייקן ביותר בהעברת סיפורים.

ויהי היום והסבא משפולי, באחד ממסעיו עבר לא הרחק מהעיר זיטומיר. אותו היום יום חמישי בשבוע היה, והשעה שעת בין הערבים. בהגיע הידיעה על כך לצדיק ר' זאב וואלף מזיטומיר, אמר בלבנו: צדיק נשגב זה מגיע קרוב לבית מגורי ואני אחשה? הן זו הזדמנות פז להזמינו ולארחו בביתי ליום הש"ק. במשך היום הזה ינתנו לי בוודאי אפשרויות רבות להתחקות על הנהגתו המופלאה, לראות ולהוודע במה כוחו ומנין שואב רוח הקודש תמידין כסדרן.

אומר ועושה. מיהר בראש חוצת תלמידים לצאת ולהקביל את הסבא קדישא משפולי.

המה יוצאים את העיר ומגיעים אל הדרך הראשית, והנה הבחינו ממרחק במרכבה המתקרבת ובאה. ר' זאב וואלף ועדת תלמידים עומדים בסבלנות וממתנים למרכבה המתקרבת ובאה בצעדי צב. בהגיעה למקום עמידת הצדיק ותלמידיו פרצו החסידים שביל בתוך ההמון הגואה והגועש, כדי לאפשר לרובם להקביל את פני הסבא משפולי.

אלה שזכו להצטופף קרוב למרכבה, שמעו קטעי דברים מהדו שיח שהתנהל בין שני הצדיקים, כאשר הרבי ר' זאב וואלף מפציר בסבא משפולי כי יאות לשבות את יום הש"ק במחיצתו בזיטומיר, ואילו הסבא מפטיר ספק בחידוד ספק בחיוך: רבי וואלף, הן אתה צדיק ודרכך בקודש להתפלל בדביקות ובמתניות, ומה יבקש צדיק כמוהו מאיש פשוט כמוני אשר תפילתו היא פשוטה ורגילה. אין אני מסוגל להמתין שעה ארוכה עד אשר הרבי ר' וואלף יסיים תפילתו, ומשום כך מבכר הנני לשבות באחד הכפרים או באחת העיירות הסמוכות מאשר בזיטומיר העיר.

רבי זאב וואלף אינו מרפה ומשיב ואומר לו: "סבא קדישא, אחיש תפילתי ואשתדל להתאים פעמי אליך, ואנא קבל בקשתי ושבות שבת זו עמנו".

"מוכן ומזומן הנני, עונה הצדיק ר' זאב וואלף ואומר, להסתגל בשבת זו לכל הנהגה ולכל דרישה ובקשה של הסבא הקדוש, ואף אם לא אבינם סמוך ובטוח הנני כי יסודותם בהררי קודש".

רבי וואלף התקין לאורחו הנעלה חדר מיוחד ודאג אישת למלאת כל הצטרכויותו ובקשותיו על צד היותר נעלה. יחד עם זאת דאג שתהא לו אפשרות של ראייה והסתכלות מחדר נסתר לחדרו של הסבא משפולי.

עת התקדש יום השבת. נוהג היה רבי זאב מזיטומיר לעבור בעצמו בכל ליל ש"ק לפני התיבה בתפילת קבלת שבת. במנהג זה נהג גם בליל שבת זו, אלא שלתמיהת החסידים הנה זאת הפעם ממחר רבם בצורה בלתי רגילה כלל ועיקר, ולא זו בלבד, אלא כשרבם הקדוש עמד רק ב"אל תקשו", כבר נשמע קולו של הסבא משפולי "אם תבואו אל מנוחתיי", ומיד הוא מסתכל במבט חודר על הרבי ר' וואלף ושפתותיו רוחשות נו! נו! נו!...

רבי וואלף עושה מיד כמצוותו של הסבא משפולי, ומסיים את הקטע בקול רם כשרק צל של ניגונו הקבוע משתמע בפיו.

מקצת מתלמידיו של ר' וואלף החלו לרטון ולהרהר אחרי האורח שבא אליהם. אמנם שמעו

יצא בכל המדינות כבעל מופת גדול, אך האם בשל כך מותר לו לנהוג עד כדי כך זלזול ברבם. אך בראותם את התבטלותו של הרבי ר' וואלף וכניעתו לכל רמז של הסבא - עצר הדבר בעדם מלהתפרץ.

בשעה מוקדמת מהרגיל סיימו הפעם את תפילת ערבית, ור' זאב וואלף והסבא קדישא נשארו לעמוד על עמדם, כאשר המתפללים עברו על פניהם וברכום בברכת "שבת טבא". בעלי מבט חד הבחינו כי קצרה רוחו של הסבא והוא מבקש כבר לסיים וללכת לסעודת שבת, משל שרוי הוא בצום מספר ימים רצופים.

גם בסעודת הלילה חזר אותו סיפור על עצמו. כל הזמן דוחק הסבא ברבי וולף להזדרז, לסיים. תמורת הרגלו של ר' וואלף לשיר במתינות ובמתינות, הנה זאת הפעם זימר בחטף ובמהירות לא רגילה, והכל לפי רמזיו של הסבא.

תפילת שחרית ומוסף של היום היה כהמשך של תפילת ערבית, כשר הסבא דוחק לא להאריך בתפילה. רבי זאב אף הודיע לגבאי בית המדרש כי הפעם יכבדו את הסבא לעלות למפטיר, ואילו לו עצמו יתנו "עליה אחרת".

בסיום תפילת מנחה ערכו את השולחן לסעודה שלישית. ואם כי הפעם לא דחק הסבא כל כך בר' וואלף, אך לאחר מכן ביקש מר' וואלף שאם רוצה הוא לומר דברי תורה, שיאמרם תיכף ולא יאריך יתר על המידה, כדי שיעמוד בהבטחתו בליל שישי עת נפגשו מחוץ לעיר.

לאחר תפילת ערבית והבדלה ביקש הסבא מר' זאב רשות כי יאפשר לו לקבל אנשים ל"יחידות", כי רבים כבר הספיקו להגיע מבעוד מועד ולהמתין בפתח הבית לבקש את ברכת הסבא קדישא. הרשות ניתנה והסבא סידר שולחנו לקבלת האנשים, כאשר ר' זאב מסתכל מהסדק הנסתר לראות הנהגתו בקודש.

בזה אחר זה נכנסו יהודים אל הסבא. כל אחד וצורו צרותיו בפיו. לכל אחד ואחד היה מענה שווה שהסבא היה חוזר עליו לאחר שמיעת הבקשה: ח"י רובל. תן ח"י רובל ובשנה הבעל"ט תיפקד זוגתך. תן ח"י רובל ואביך יתרפא ברפ"ש. וכן הלאה וכן הלאה, הפזמון חוזר על עצמו. בצורה כזו נערמו על השולחן מטבעות ושטרות למכביר, והסבא ממשיך לקבל את כל זרם האנשים שבאו אליו.

בין הקהל שנכנס לסבא היה אחד שביקש רחמים על בנו יחידו אשר מחלתו אנושה ואין תרופה רח"ל למכתו. עתה הוא בא אל הסבא לבקשהו כי יציל את בנו יחידו, והסבא בשלו: "תן ח"י רובל והש"ת ישלח לו רפואה במהרה". אך הלה נשאר על עמדו. "רבי, פונה הלה, מבקש הייתי שהרבי יבוא אלי לברך את הבן כי מצבו ממש אנוש".

"אם רצונך כי אבוא אליך עליך לתת ח"י פעמים ח"י רובל", משיב הסבא, ומצווה "עליך להמתין עד שכל המבקשים לבוא אלי יכנסו, ואח"כ נסע יחדיו לביתך".

האורח נשאר לעמוד בחוץ להמתין לסבא, ואילו ר' זאב וואלף בירר את כתובתו של האורח שהיה באחת העיירות הסמוכות, ומיהר לבית החולה בטרם יבוא לשם הסבא משפולי. ר' וואלף נכנס לחדר הילד ששכב כבול עין, עיניו עצומות ונשימתו קשה ביותר, וכל חזותו

מבהילה. הוא ניגש לארוכה העומדת בקצה החדר, ניקה אותה מהאפר ומיד השתחל לתוכה כדי שיוכל לראות כיצד יתנהג הפעם הסבא משפולי ואיך ירפא את הנער.

כשסיימו קהל החסידים להיכנס אל הסבא, ניגש הסבא אל תרמילו והוציא מתוכה שקית בד ריקה, והחל מכניס לתוכה את כל הכסף שהצטבר על השולחן, כשהוא מפזם לעצמו "ברכה הכא ברכה התם, ורובל לשקית אכניסנה"... וכך ממלא את השקית במטבעות ובשטרות הכסף, ויכניס את השקית עם כל תכנה לתרמילו.

האב שעמד ומצפה בדריכות שהסבא יסע עמו לביתו, היה נדהם בשמעו ובראותו את בדיחות הדעת של הסבא בשעה שמנה את הרובלים ושלשלם לשקית. רק אז נפנה אל היהודי שהמתין לו בחדרה ויעל אל המרכבה ויסע לביתו כדי לברך את בנו החולה.

מיד עם בואם לבית, ניגש הסבא למיטת החולה ויצו כי כולם יצאו מהחדר, וכל אלו שאינם מבני הבית – יחזרו לבתיהם. מיד לאחר מכן סגר את הדלת בעדו וינעל במנועול. הסבא נפנה פעם נוספת אל הילד החולה, נתן בו מבט חודר ותקיף ואחר כך צעד הלך ושוב לכל אורך החדר כשפניו להבים. לאחר הליכה כזו מספר פעמים נעצר ליד מיטת החולה, יד ימינו כיסתה את עיניו ובשמאלו החזיק במתניו. ולפתע קלחו מעיניו דמעות כשני ברזי מים. ללא אומר ודברים עמד כך הסבא משך זמן, והנה הזדורר הנער ויתהפך מצד אל צד. שוב סבב הסבא בחדר ומראה פניו כגחלי אש לוהטות, וכשנעצר בשנית ליד מטת הילד חזר על אותו מעמד: יד ימינו על עינו, ושמאלו על מתני, גופו ינוע וקולו לא ישמע, ומעיניו יקלחו שוב הדמעות כמים אדירים. והנער – פקח את עיניו ויביט בסבא במבט תמיהה ופליאה. בפעם השלישית כשנעצר הסבא ליד מיטת הנער, ומעיניו קלחו הדמעות, והנה התיישב הנער במיטתו ויקרא בקול חלוש: אבא!

הסבא ניגש לפתח הארוכה שבירכתי החדר, פתח את הפשפש ויאמר: "וועלוי, וועלוי... ואם מאן דהוא זוכה לדרגה מעין זו, שבכל יום ויום – ניהא לך כבר..." ולפני שר' זאב וואלף מזיטומיר הספיק לצאת מתוך הארוכה, פתח הסבא את דלת החדר ויצא לאבי הילד ויאמר: הא לך בנך, הסכנה כבר חלפה אם כי עדיין תשוש הוא, אך בעזרת השם תוך ימים ספורים יחזור לאיתנו. והסבא עזב את הבית ויפן וילך לדרכו.

הקפות עם "ספר תורה"

ביום אחד כשהסבא משפולי כבר כיהן ברבנות בעיר שפולי, כי מתחילה היה צדיק נסתר וערך גלות שנים רבות. אחר כך נהיה שמש של בית הכנסת בזלטופולי. שם כבר החלו לספר עליו ענייני מופתים, לבסוף נתגלה ונבחר לכהן ברבנות בעיר שפולי.

ויהי היום והסבא משפולי נכנס לבית המדרש הגדול בעיר, ויצו לתלמידיו כי יכבדו וינקו את בית המדרש בצורה יסודית. התלמידים התפלאה ויתמהו: הן לא ערב שבת היום ולא

ערב מועד, מדוע ועל מה יבקש רבם מהם כי ינקו את בית המדרש באופן יסודי. אך הם עשו כמצוות רבם.

כעבור שעה קלה חזר הסבא לבית המדרש ולא נחה דעתו ממה שהתלמידים ניקו. ויצו להביא כלים לשטוף ולנקות ולכבד כל מקום וכל פינה שבבית המדרש, כל כסא וכל ספסל יכבדו, כל ארוך וכל מדף ישפשו ויטהרו, כל אבן וכל מרצפת יבריקו, למען שוות לבית מקדש מעט זה הוא והדר.

כל כמה שהתלמידים עמלו וטרחו קשות בכל מאמצייהם ובכל מרצם, היה הוא הסבא קדישא מופיע, משעה לשעה, לבית המדרש ובוחן ובודק בכל חרך וסדר ומצביע כי בפניה זו עדיין לא נגעו בה ידיים ובקרן זוית זה לא טיהרו די ועל כל עליהם לחזור פעם נוספת כדי שהכל יבריק ויגיה בצחצחות.

כלי רחצה וחומרי ניקוי חוזקו בזה אחר זה, גבם וגוים של התלמידים כפף מרוב עמל וטורח, הידיים כאבו והזיעה ניגרת. את הכל בכל מכל כל מרקו, ליבנו, שפשו וקרצפו, ביבש ובלח, בנתר ובבורית, לא היה דבר שלא חבטו או הדיחו, או קנחו, או נגבו, כל השולחנות, התיבות, והספסלים הוזזו ממקומם והכל עבר ניקוי יסודי כפי שלא נוקה מאז ועד עתה. אף החלונות, המנורות, הזכוכית והבדולח הבהיקו ביפעת נגהם.

רק לאחר שהכל עבר בדיקה יסודית וחזה תחת עיניו הפקוחות של הסבא ונחה דעתו והדבר היה לשביעת רצונו, רק אז פנו עליו אחדים והמיוחדים שבתלמידים וישאלוהו על מה ולמה צחצחו והבריקו זאת הפעם את בית המדרש יותר מכל עת? מה יום מיומיים? ויען הסבא קדישא ויאמר: היום הזה אנו נקבל כאן את התורה.

הדברים היו סתומים והיו לפלא באזני השומעים, אך אף אחד לא הרהר אחר רבם, בידועם כי באם הסבא אומר – יש דברים בגו.

הסבא צווה לכולם ללכת לביתם ולהתרחץ ולהתלבש בבגדי חג, ואף הוא נכנס לביתו, לבש בגדי שיראין אשר רק בימים מיוחדים ראוהו בבגדים אלו, ולאחר מכן יצא בראש כל תלמידיו את העיר ויעמוד וימתין שעה ארוכה ועיניו צופיות לעבר הדרך הבאה ממזרח.

המתח בעדת התלמידים גבר: איזה מתן תורה יהיה לנו היום הזה? מי ומה צריכים להגיע עתה, כדי שעימהם או על ידם יקבלו היום את התורה מחדש? והסבא עומד שקט ושלו רק עיניו תרות ומחפשות באופק.

והנה – ממרחקים נראתה נקודה המתקרבת ובאה, אנחת רווחה יצאה מלב הסבא, והמתח והציפייה בין התלמידים גוברת והולכת, מרגע לרגע נוכחו לדעת כי זו מרכבה רגילה, אשר רבות כמוה עוברות במקום מפעם לפעם. בהגיע המרכבה ליד מקום עמידת הסבא קדישא, אותה הסבא לעגלון כי יעצור והוא בכבודו ובעצמו נכנס פנימה וישתהה זמן מה.

לאחר מכן יצאו הסבא משפולי ואתו עמו יהודי נשוא פנים, אשר זיו וזוהר קרן מפניו וילכו יחד שלובי זרוע לעבר העיר.

רמז קל מעיני הסבא ומיד קול צהלה ושירה מלאו את החלל. וכך ליוו התלמידים את רבם והאורח לבית המדרש הגדול שבעיר, ובכל מקום שהשיירה הצוהלת עוברת, מצטרפים אליהם יהודים תושבי המקום.

בהגיעם לבית המדרש המצוחצח והמבהיר צווה הסבא לפתוח את ההיכל ולומר את פסוקי "אתה הראת", כמו בשמחת תורה לפני ההקפות. עם גבר אמירת הפסוקים פצח הסבא בניגון של שמחת תורה שלפני ההקפות, כשהקהל מזמר ושר אחריו.

ומיד לאחר מכן תפס הסבא קדישא את האורה, הלא הוא, מי שנקרא אז בשם "המגיד מליאזני", ולאחר זמן נתפרסם כבעל התניא והשולחן ערוך, הגביהו ואמר "הרי הוא ספר תורה עצמו. קדוש וטהור הוא כספר תורה. והיום הזה נעשה הקפות מסביב לבמה עם הספר תורה הלזה שזכינו והוא הגיע אלינו ואשר בגינו צחצחנו והברקנו את בית מקדש מעט שלנו".

ואז החל הסבא משפולי לקרא את הקטעים של ההקפות כאשר הוא מרים את כבוד קדושת אדמו"ר הזקן ומחזיק בו כפי שמחזיקים את ספר התורה בשמחת תורה. כך הקיף שבע פעמים.

לאחר מכן אמר הסבא משפולי לתלמידים: לאו בכל יום איתרחיש זכות כזו לנו, נגיל ונשמח כי זיכנו הקב"ה בכך, ומיד פרשו לסעודת מצווה שנמשכה שעה ארוכה.

(כפר חב"ד גליון 172 עמוד 23)

הסבא משפולי הלביש את הרוזינאי בדרכו ל"חדר"

בימי ה"צמח צדק" היה איש אחד בשם ר' אלעזר משה. בהיותו בן שבע-שמונה נחטף לשרת במסגרת הקנטוניסטים. הוא למד מעט מאוד. ברם, על אף הייסורים הקשים שסבל שם, נשאר ביהדותו. משגדל, עשוהו לחייל. מקום מגורו היה בבאבינוביץ ושלחוהו לשרת בהומיל. שם היה נכנס לפרקים לבית המדרש ומאזין לשיעורי הלומדים בחומש, נ"ך, משניות וכן היה שומע דברי חסידות. לאחר מכן שלחוהו לשמור על מחסן חומרי נפץ ובעומדו על משמרתו היה אומר "שכינתא בגלותא – וי". הוא היה איש פשוט.

הרגיש ה"צמח צדק" בלויבאוויטש איך ר' אלעזר משה אומר על משמרתו "שכינתא בגלותא – וי", ואמר על כך:

הסבא משפאלע אמר על הרוזינאי הקדוש כשהלביש אותו בדרכו ל"חדר", שהוא גולל ספר תורה. כך גם מי שנתקל בר' אלעזר משה, נתקל בספר תורה.

וה"צמח צדק" היה עומד בפניו.

גלילת "ספר תורה"

שוב אירע (באותו פעם או בהזדמנות אחרת) שנשמט אבנטו של אדמו"ר הזקן. חטף הסבא-קדישא את האבנט וחגר בו את אדמו"ר הזקן, באומרו שהוא מקיים מצוות גלילת ספר תורה.

התפלל שבניו יהיו "עמי הארץ"

הרב שמואל לויטין סיפר בהתוועדות ב-770, כי הסבא משפולי התפלל שבניו יהיו 'עמי הארץ', כדי להראות להשי"ת שהגם שהם עמי הארץ מכל מקום אוהבם.

בליובאוויטש היה בעל בית אחד שגם כן התפלל שיהיו בניו עמי הארץ, ואמר הטעם בכדי שלא תהיה להם שלימות. ושניהם פעלו.